FRIEDRICH NIETZSCHE

Pozdní pozůstalost
I
(1885–1887)

S konkordancí ke kompilaci *Vůle k moci*
(*Der Wille zur Macht*) z let 1906 a 1911

Přeložila Věra Koubová

PRAHA
2020

Obsah I. svazku

Úvodní ediční poznámka 7

[1. Podzim 1885 – jaro 1886] 11
[2. Podzim 1885 – podzim 1886] 64
[3. Začátek 1886 – jaro 1886] 146
[4. Začátek 1886 – jaro 1886] 151
[5. Léto 1886 – podzim 1887] 157
[6. Léto 1886 – jaro 1887] 195
[7. Konec 1886 – jaro 1887] 207
[8. Léto 1887] 265
[9. Podzim 1887]. 277
[10. Podzim 1887] 365

Příloha. Fragmenty zařazené do *Vůle k moci*
z pozůstalosti z let 1880–1885

Část I. Podzim 1880 – léto 1882 465
Část II. Červenec 1882 – podzim 1885 466

Konkordance 551
Vysvětlivky. 567
Seznam zkratek Nietzschových děl 569

Obsah II. svazku

[11. Listopad 1887 – březen 1888] 7
[12. Začátek 1888] 173
[13. Začátek 1888 – jaro 1888] 187
[14. Jaro 1888] 190
[15. Jaro 1888] 335
[16. Jaro – léto 1888] 401
[17. Květen – červen 1888] 432
[18. Červenec – srpen 1888] 442
[19. Září 1888] 449
[20. Léto 1888] 456
[21. Podzim 1888] 486
[22. Září – říjen 1888] 490
[23. Říjen 1888] 503
[24. Říjen – listopad 1888] 515
[25. Prosinec 1888 – začátek ledna 1889] 531

Závěrečná ediční poznámka 541
Konkordance 545
Obsah *Vůle k moci* 561
Seznam zkratek Nietzschových děl 565

Část I: Podzim 1880 – léto 1882

(*KGW V/1–2*; *KSA 9–10*)

[6. Podzim 1880]

6[255] *WM* 149 *KSA 9*, 264

Víra v nás lidi je nejpevnějším poutem a nejvyšším šlehnutím biče – a *nejsilnějším křídlem*. Křesťanství mělo jako článek víry vyhlásit nevinu člověka – lidé by se byli stali bohy: tehdy se ještě *dalo* věřit.

6[448] *KSA 9*, 314

Tyto věci znáte jako myšlenky, ale vaše myšlenky nejsou vaše prožitky, nýbrž doznívání prožitků druhých: jako když se váš pokoj otřásá, jede-li kolem vůz. Já však ve voze sedím, a často jsem ten vůz sám.

[21. Léto 1882]

21[3](8) *WM* 992 *KSA 9*, 683

Nové odstupňování duchů: už ne tragické povahy v čele.

Část II: Červenec 1882 – podzim 1885
(*KGW VII/1–3*; *KSA 10–11*)

[1. Červenec – srpen 1882]

1[20] *WM* 768 *KSA 10*, 13 n.

K morálce „já“.

Potíž, jak být *srozumitelný*. Vůči mnohým je to nemožné.

Každé jednání je špatně pochopeno. A aby člověka ustavičně nekřižovali, musí mít svou *masku*. Také aby *sváděl*…

Raději se stýkat s těmi, kdo lžou vědomě, protože jen oni mohou být také vědomě pravdiví. Obvyklá pravdivost je maska *bez vědomí masky*.

„Já“ podmaňuje a zabíjí: pracuje jako organická buňka: loupí a je násilné. Chce se regenerovat – těhotenství. Chce porodit svého boha a vidět mu u nohou celé lidstvo.

Osvobozená Já zápasí o nadvládu.

[4. Listopad 1882 – únor 1883]

4[233] *WM* 714 *KSA 10*, 177

Slova hodnoty jsou vlajky vztyčené tam, kde byla vynalezena *nová blaženost* – nový *cit*.

[7. Jaro – léto 1883]

7[26] *WM* 1026 *KSA 10*, 251

Nikoli „štěstí následuje ctnost“ – nýbrž mocnější člověk *svůj šťastný stav teprve určuje jako ctnost.*

Zlé činy patří k mocným a ctnostným: špatné, nízké k podrobeným.

Nejmocnější člověk by musel být nejvíce zlý, jelikož prosazuje svůj ideál u všech lidí *proti* všem jejich ideálům a přetváří je k svému obrazu – tvůrce.

Zlé zde znamená: tvrdé, bolestné, vnucené

7[27] *WM* 1026 *KSA 10*, 251

Takoví lidé jako Napoleon musejí přicházet stále znovu a zpevňovat víru v suverenitu jednotlivce: on sám však byl prostředky, jež *musel* používat, zkažen a ztratil *noblesu* charakteru. Kdyby se byl prosazoval uprostřed jiného druhu lidí, byl by mohl používat jiné prostředky, a pak by nebylo *nutné*, aby se cézar musel *stát špatným*.

7[56] *WM* 725 *KSA 10*, 260

Kdysi jsme měli *teorii* státu coby vypočítavé užitečnosti: *teď* k tomu *máme praxi*! – Doba králů pominula, protože národy jich už nejsou hodny: *nechtějí* vidět v králi pravzor svého ideálu, nýbrž prostředek svého užitku. – To je celá pravda!

7[145] *WM* 941 *KSA 10*, 290 n.

28) Smyslem našich zahrad a paláců (a potud i smyslem veškeré žádosti po bohatství) je *odklidit si z očí nepořádek a sprostotu a vybudovat domov pro šlechtu duše.*

Většina si ovšem myslí, že se promění ve *vyšší povahy*, *když* na ně budou působit ony krásné klidné předměty: proto takový shon po Itálii a cestování atd., veškeré čtení a navštěvování divadel. *Chtějí se nechat formovat* – toť smyslem jejich kulturní práce!

Avšak silní a mocní chtějí sami *formovat a nemít už kolem sebe nic cizího*!

29) Tak chodí lidé i do velké přírody nikoli proto, aby se našli, nýbrž aby se v ní ztratili a zapomněli. *„Být bez sebe“* je přáním všech slabých a se sebou nespokojených.

7[152] *WM* 61 *KSA 10*, 292

26) Naše doba se svým úsilím zbavit se nahodilých obtíží, předcházet jim a předem se bránit proti nepříjemným možnostem, je dobou *chudých*. Naši „bohatí“ – to jsou ti největší chudáci! Vlastní *účel* bohatství je *zapomenut*!

7[167] *WM* 758 *KSA 10*, 296

16) *Otroctví v přítomnosti*: barbarství! Kde jsou ti, *pro které* pracují? – Není třeba vždy očekávat současnost obou doplňujících se kast.

Prospěch a zábava jsou *otrocké teorie* života: „dobrodiní práce“ je jejich sebeopěvání. – Neschopnost otia[1].

7[233] *WM* 698 *KSA 10*, 314

Kant říká: tyhle věty hraběte Verriho (1781 sull’indole del piacere e del dolore[2]) podepisuji s plným přesvědčením

il solo principio motore dell’uomo è il dolore. Il dolore precede ogni piacere il piacere non è un essere positivo.[3]

---

1 volné chvíle, nečinnosti

2 o povaze libosti a bolesti – srv. P. Verri, *Discorso sull’indole del piacere e del dolore* (1773)

3 jediným hnacím principem člověka je bolest. Bolest předchází každé libosti, libost nemá pozitivní bytí

[8. Léto 1883]

8[6] (část) *WM* 745 *KSA 10*, 327

Jeden starý Číňan prý slyšel, že mají-li bohatí zaniknout, pak mají mnoho zákonů.

8[11] *WM* 771 *KSA 10*, 334

Člověk je víc než kterékoli zvíře původně *altruistický* – odtud jeho pomalý vývoj (dítě) a vysoké vzdělání, odtud i mimořádný poslední druh egoismu. – Dravci jsou mnohem *individuálnější*.

8[13] *WM* 744 *KSA 10*, 334

Ano, filosofie práva! To je věda, jež není, stejně jako všechny morální vědy, ještě ani v plenkách!

Např. stále ještě není rozeznán, ani juristy, kteří se považují za volnomyšlenkáře, nejstarší a nejdůležitější *význam* trestu – není vůbec znám: a dokud se právní věda nepostaví na novou půdu, totiž na srovnávání historií a národů, zůstane u jalového boje zásadně mylných abstrakcí, které se dnes prezentují jako „filosofie práva“ a které jsou všechny odvozeny od současného člověka. Tento současný člověk je však tak zamotaným spletencem, i ve vztahu ke svým právním hodnocením, že dovoluje nejrůznější *interpretace*.

8[19] *WM* 787 *KSA 10*, 340 n.

Absolutní nutnost *zcela osvobodit od účelů*: jinak nesmíme experimentovat, obětovat se ani se vzdávat sebekontroly! Teprve nevinnost vznikání nám dá *největší odvahu* a *největší volnost*!

8[23] *WM* 372 *KSA10*, 342

dobří lidé

Protože každý pud je neinteligentní, není pro něj „užitečnost“ žádným hlediskem. Každý pud obětuje tím, že je činný, sílu a jiné pudy: nakonec je zastaven; jinak by vše přivedl ke zkáze, plýtváním. Takže: to, co je „neegoistické“ obětavé nechytré, není nic zvláštního – je to společné všem pudům – pudy nemyslí na užitek celého ega (*protože nemyslí*!), jednají „proti našemu užitku“, proti egu a často *pro* ego – nevinny v obojím!

8[24] *WM* 418 *KSA 10*, 342

Hledáme obraz světa ve filosofii, při níž je nám nejsvobodněji na duchu; tj. při níž se náš nejmocnější pud cítí svoboden ke své činnosti. Tak tomu bude i u mne!

8[25] *WM* 574 *KSA 10*, 342 n.

Nesmyslnost veškeré metafyziky jako odvozování podmíněného z nepodmíněného.

K povaze myšlení patří, že k podmíněnému nepodmíněné *přimýšlí*, vynalézá: stejně jako si přimýšlí, vynalézá „já“ k mnohosti svých pochodů: poměřuje svět samými veličinami, které si samo stanovilo: svými základními fikcemi jako „nepodmíněno“, „účel a prostředek“, věci, „substance“, svými logickými zákony, čísly a tvary.

Neexistovalo by nic, co by se dalo nazvat poznáním, kdyby si myšlení nebylo svět nejprve takto *přetvořilo* na „věci“, na něco stejného se sebou.

Teprve *prostřednictvím* myšlení existuje *nepravda*.

Myšlení je *neodvoditelné*, právě tak *počitky*: ale tím zdaleka ještě *není* dokázáno jako původní nebo „jsoucí o sobě“! nýbrž se jen konstatuje, že se nemůžeme dostat *za ně*, protože nic než myšlení a čití *nemáme*.

8[27] *WM* 1012 *KSA 10*, 343

Kdo posouvá kupředu rozumnost, pohání tím novou silou i protikladnou moc, mystiku a pošetilost všeho druhu.

V *každém hnutí* je nutno rozlišovat,

1) že je to *zčásti* únava z předchozího hnutí (přesycenost jím, zloba slabosti vůči němu, nemoc

2) že je to *zčásti* nově probuzená, dlouho dřímající, nahromaděná síla, radostná, bujná, násilná: zdraví.

[9. Květen – červen 1883]

9[47] *WM* 764 *KSA 10*, 361

Korporace – stranou státu.

Naše myšlenky přicházejí odněkud jako podněty. (Nemá to nic společného s „příjemným“ a „nepříjemným“.)

Silnější jakožto ušlechtilejší

Pro výchovu nemasovou.

Dělníci nechť jednou žijí jako dnes měšťané: ale ***nad*** nimi ***vyšší kasta*** vyznačující se absencí potřeb! tedy chudší a prostší, avšak disponující mocí.

[16. Podzim 1883]

16[22] *WM* 760 *KSA 10*, 507

O masách musíme uvažovat tak bezohledně jako příroda: udržují druh.

16[26] *WM* 769 *KSA 10*, 507 n.

Vše živé sahá svou silou kolem sebe tak daleko, jak jen dokáže, a podmaňuje si, co je slabší: tak má *ze sebe* požitek. *Rostoucí „zlidštění“* této tendence spočívá v tom, že stále *citlivěji* vnímáme, jak *obtížně* si lze druhého doopravdy *přivtělit*: jak hrubé poškození sice ukáže naši moc nad ním, zároveň nám však ještě více *odcizí* jeho vůli – a tím ho tedy učiní ještě méně podrobitelným.

16[33] *WM* 613 *KSA 10*, 511

Vysvobození z morálky.

Organicko-morální (soupeření afektů a nadvláda jednoho afektu nad intelektem)

Pomsta, neprávo, trest.

Kdo věří v dobro a zlo, nikdy nemůže brát zlo jako prostředek k dobru; a každé teleologické vidění světa, které se absolutně nerozešlo s mravností, je *ztraceno*.

Mohly by existovat dějiny hodnotových soudů o potravinách: a *přitom* by stále ještě existovala otázka: *jakou hodnotu má*, že se jedlo tak a tak? – Tak zůstává otázka: jakou hodnotu má, že se od určité doby jednalo tak a tak? oddělena od otázky: jaké hodnoty se *dosud* přisuzovaly jednání? – Dějiny *dosavadních* hodnocení a jejich důvodů jsou něco jiného než hodnocení samo.

Žádný člověk neřekne: že kámen padá, je morálka. Nuže tedy! že člověk stoupá – to také není morálka!

Kolektivní svědomí. Atavismus v hodnocení neegoisty.

16[78] *WM* 974 *KSA 10*, 525

Určité faktum nebo dílo má pro každou dobu a pro každý nový druh člověka *novou* výmluvnost. Dějiny říkají vždy *nové pravdy.*

[24. Zima 1883–1884]

24[4] *WM* 1057 *KSA 10*, 645

Věčný návrat.
Kniha proroctví.

1. Vylíčení nauky a jejích *teoretických* předpokladů a důsledků.
2. Důkaz nauky.
3. Předpokládané důsledky toho, že se nauce uvěří (vše uvede *do pohybu*)
   a) prostředky, jak ji snést
   b) prostředky, jak ji odstranit
4. Její místo v historii, jako *střed*.
   Doba největšího nebezpečí.
   Založení oligarchie *nad* národy a jejich zájmy: výchova k všelidské politice.
   Protějšek jezuitismu.

24[5] *WM* 508 *KSA 10*, 645

Ke vzniku *logiky*
původně chaos představ
představy, které se navzájem snesly, přetrvaly, největší počet zanikl – a zaniká.

24[5] *WM* 662 *KSA 10*, 645

Tvorba – jako *vybírání* a *dokončování* zvoleného. (U každého volního aktu je *toto* tím *nejpodstatnějším*

24[6] *WM* 92 *KSA 10*, 645 n.

ve vztahu k německé kultuře jsem měl vždy pocit *úpadku*.

často způsobovalo mou *nespravedlivost* vůči *celému* fenoménu evropské kultury, že jsem se seznámil s jejím upadajícím druhem.

Kantova stařecká a číňanská hudba je *do*znívání

Němci přicházejí vždycky až opožděně: vedou něco do *hloubky*, např. naši závislost na cizině (velmi polyfonní!): např. *Kant* – Rousseau – senzualisté Hume – Swedenborg

Schopenhauer – Indové a romantika, Voltaire.

Wagner – francouzský kult děsu a velké opery, *Paříž* a útěk k *prapůvodním* stavům. (sňatek se sestrou

zákon těch, kteří *dorazili dodatečně* (provincie po Paříži, Německo po Francii,

jak to, že řectví odhalili právě *Němci*

čím silněji nějaký pud rozvíjíme, tím ***přitažlivěji*** působí ***vrhnout*** se jednou do jeho protikladu.

Styl rozpadu u *Wagnera*: jednotlivý *obrat* nyní *suverénní*, podřízení a zařazení začíná být náhodné. Bourget p. 25.[1]

24[7] *WM* 1058 *KSA 10*, 646 n.

obě největší (Němci nalezená) filosofická hlediska

hledisko *dění*, *vývoje*

hledisko dle *hodnoty bytí* (ale nejprve třeba překonat ubohou formu německého pesimismu!

obojí jsem *rozhodujícím* způsobem uvedl do spojitosti

všechno se děje a opět se věčně vrací

– *uniknout* není *možné*!

Dejme tomu, že bychom *mohli* posoudit hodnotu, co by z toho plynulo?

myšlenka návratu jako princip *výběru*, ve službách *síly* (a barbarství!!)

Zralost lidstva pro *tuto* myšlenku.

Vyjasňování toho, že neexistuje *žádná věc o sobě* ani

[1] P. Bourget, *Essais de psychologie contemporaine*, Paris 1883

Velké negace 1) žádné *poznání o sobě*!
2) *žádné dobro a zlo o sobě*!
3) *žádný cíl a žádný původ*!

Podstata *organična* je ten nejneškodnější pojem.

Účely jako průvodní jev *potřeb*. Také různé filosofie: *naší* potřebou je nyní *zbavit* svět morálnosti: jinak by se už nedalo žít. Absolutní „nesvoboda vůle“, vyložena *morálně*, vzbuzuje *odpor*.

24[9] *WM* 664 *KSA 10*, 647 n.

Psychologie omylu

Když něco děláme, vzniká *pocit síly*, často už předtím, při představě toho, co je třeba vykonat (jako při pohledu na nepřítele, na překážku, jimž se cítíme být s to čelit): je stálým doprovodem. Instinktivně se domníváme, že tento pocit síly je příčinou jednání, že to je „síla sama“. Naše víra v kauzalitu je vírou v sílu a její účinek; přenos našeho zážitku; přičemž sílu a pocit síly ztotožňujeme. – Síla však nikde věcmi nehýbe, pociťovaná síla „neuvádí do pohybu svaly“. „O takovém procesu nemáme představu, nemáme s ním zkušenost.“ – „Stejně jako nezakoušíme sílu jakožto hybatele, tak ani *nutnost* pohybu.“ Síla prý je tím, co nutí! „Zakoušíme jen to, že jedno následuje po druhém – nezakoušíme nucení ani úmysl, aby jedno následovalo po druhém.“ Kauzalita se vytváří až přimyšlením vnucenosti do procesu následování. Vzniká tím jisté „pochopení“, tj. proces jsme si polidštili, učinili „známějším“: to, co je známé, je známé z návyku, že *lidské vynucování je spojeno s pocitem síly*.

24[10] *WM* 626 *KSA 10*, 648 n.

„Nutnost může ovšem také znamenat „kdykoli nastává A, bude následovat B. Stupeň pravděpodobnosti (jistoty), s níž můžeme očekávat příchod následku. Tato jistota spočívá na zkušenosti: vždy následovalo B po A, nikdy po A nenásledovalo nějaké non-B. Pojmové posílení tím, že procesy následnosti, jež jsou *stejného druhu* s AB, jsou přibírány k vytvoření jistoty o sledu A a B.“

„Počitek síly nemůže pocházet ani z pohybu. Počitek vůbec nemůže pocházet z pohybu.

I pro to hovoří jen zdánlivá zkušenost: v substanci (mozku) se přenášeným pohybem (podrážděním) vytváří počitek. Ale vytváří? Což bylo dokázáno, že počitek tam ještě vůbec *neexistuje*? takže jeho výskyt by se *musel* pojmout jako *tvůrčí akt* nastavšího pohybu? Stav substance bez počitků je pouhá hypotéza! žádná zkušenost! – Počitek tedy *vlastností* substance: existují pociťující substance."

„Dozvíme se o některých substancích, že *nemají* pociťování? Ne, pouze se nedozvíme, že nějaké mají. Je nemožné odvodit počitek z nepociťující substance." – Ach té překotnosti!

24[13] *WM* 562 *KSA 10*, 649

„Ve vývoji myšlení musel nastat bod, kdy došlo k uvědomění, že to, co se označovalo jako vlastnosti věcí, jsou počitky pociťujícího subjektu: tím přestaly vlastnosti patřit věci. Zbyla „věc o sobě". Rozlišení mezi věcí o sobě a věcí pro nás se zakládalo na starším naivním vnímání, které připisovalo věci energii: avšak z analýzy vyplynulo, že i síla do ní byla vbásněna a právě tak – substance. „Věc afikuje subjekt?" Kořen představy substance v jazyce, nikoli ve jsoucnu mimo nás! Věc o sobě není vůbec problém!

Jsoucno bude třeba myslet jako počitek, který nemá už za základ nic bez počitku.

V pohybu není počitku dán žádný nový obsah. Jsoucno nemůže být obsahově pohyb: tedy *forma* bytí.

NB. O *vysvětlení* děje se lze pokusit jednak: představou obrazů děje, které mu *předcházejí* (účely)

jednak: představou obrazů, které *přicházejí po* něm (matematicko-fyzikální vysvětlení.

Neměli bychom však míchat obě dohromady.

Tedy: fyzické vysvětlení, které je zobrazením světa z počitku a myšlení, nemůže samo opět vyvozovat a nechávat vznikat pociťování a myšlení: fyzika musí naopak konstruovat pociťující svět *důsledně* ***jakožto bez počitků a účelů*** – až nahoru k nejvyššímu člověku. A teleologické [vysvětlení] je pouze historie účelů a *nikdy* fyzikální!

24[14] *WM* 641 *KSA 10*, 650 n.

Určité množství sil spojených společným procesem vyživování nazýváme „život“. K tomuto procesu vyživování patří, jako prostředek, jenž ho umožňuje, všechno takzvané cítění, představování, myšlení, tj. 1) kladení odporu všem ostatním silám 2) jejich přizpůsobování podle tvarů a rytmů 3) odhadování vzhledem k jejich osvojování a vylučování.

1. Člověk je tvor *tvořící formy*.

Člověk věří v „bytí“ a věci, protože je tvor, jenž tvoří formy a rytmy.

Tvary a formy, které vidíme a v nichž se domníváme věci mít, vesměs neexistují. Zjednodušujeme si a spojujeme jakési „dojmy“ pomocí figur, jež vytváříme *my sami*.

Kdo zavře oči, odhalí, že formotvorný pud je ustavičně v činnosti a že tu probíhá bezpočet pokusů, jimž neodpovídá žádná skutečnost.

2. Člověk je *tvor tvořící rytmy*. Do těchto rytmů vkládá veškeré děje, je to jeho způsob, jak se zmocňovat „dojmů“.

3. Člověk je síla *kladoucí odpor*: ve vztahu ke všem ostatním silám

Jeho prostředkem, jak se *vyživovat* a osvojovat si věci, je uvádět je do „forem“ a rytmů: *chápání* je nejprve jen tvoření „věcí“. *Poznání je prostředek vyživování*.

24[15] *WM* 667, 260 *KSA 10*, 651–653

Věda se *neptá*, co nás k tomuto chtění hnalo: věda *spíše popírá, že by tu nějaké chtění vůbec bylo*, a míní, že se stalo něco docela jiného – zkrátka že víra ve vůli a účely je iluze. Neptá se po *motivech* jednání, jako kdybychom je měli ve vědomí již před jednáním: nýbrž rozkládá jednání nejprve na mechanickou skupinu jevů a hledá předchozí historii tohoto mechanického pohybu – avšak *nikoli* v cítění, vnímání, myšlení. ***Odtud*** nemůže svá vysvětlení nikdy brát: počitek je přece právě její materiál, *který je třeba vysvětlit*. – Jejím problémem je právě: vysvětlovat svět, aniž sahá k pocitům jakožto příčinám, neboť to by znamenalo: jakožto příčiny pocitů brát pocity. Její úkol prostě není vyřešen.

Tedy: buď žádná vůle – hypotéza vědy –, nebo vůle svobodná. Druhá domněnka je vládnoucí pocit, kterého se nemůžeme zbavit, ani kdyby byla hypotéza vědy *dokázána*.

Populární víra v příčinu a účinek stojí na předpokladu, že svobodná vůle *je příčinou každého účinku*: teprve odtud máme pocit kauzality. V tom tedy spočívá i pocit, že každá příčina je *nikoli* účinkem, nýbrž pokaždé nejprve příčinou – pokud je vůle příčinou. „Naše volní akty *nejsou nutné*“ – to tkví v pojmu *„vůle“*. Nutný je účinek *po* příčině – tak to cítíme. – Je *hypotézou*, že také chtít u nás znamená v každém případě muset. Avšak chtít: = chtít účel. Účel obsahuje hodnocení. Odkud pocházejí hodnocení? Je základnou pevná forma „příjemné a bolestivé“?

Avšak v bezpočtu případů *činíme* věc bolestnou tím, že do ní vkládáme své hodnocení.

Dosah morálních hodnocení: hrají roli v téměř každém smyslovém vjemu. Svět je tím pro nás *zabarven*.

My sami jsme vložili účely a hodnoty: máme v sobě díky tomu nesmírnou *latentní* masu *síly*: avšak při *srovnávání* hodnot vychází najevo, že za hodnotný platil opak, že existovalo mnoho desek hodnot.

takže nic hodnotné „o sobě“

při analýze jednotlivých desek hodnot se jejich stanovení ukázalo jako stanovení *existenčních podmínek* omezených skupin (často podmínek mylných): k uchování.

při zkoumání *dnešních* lidí se ukázalo, že používáme *velmi odlišné* hodnotové soudy a že už v nich není žádná tvůrčí síla – základna: „podmínka existence“ dnes morálnímu soudu chybí. Je mnohem zbytečnější, už zdaleka není tak bolestný. – Je teď libovolný. Chaos.

Kdo tvoří *cíl*, který zůstává nad lidstvem a také nad jednotlivcem? Dříve se chtělo morálkou *uchovávat*. Avšak dnes už nikdo nechce uchovávat, nedá se z toho nic uchovávat. Takže *pokusná morálka*, jak si cíl *dát*.

K uchování druhu

24[16] *WM* 676 *KSA 10*, 653–656

O původu našich hodnocení.

Své tělo si můžeme prostorově rozložit a pak o něm budeme mít naprosto stejnou představu jako o hvězdném systému a rozdíl mezi organickým a neorganickým už nebude nápadný

Hymnus na oceňování hodnot.

Kdysi se pohyby hvězd vysvětlovaly jako působení bytostí s vědomými účely: to již nepotřebujeme a také ohledně tělesných pohybů a proměn už dlouho nevěříme, že bychom vystačili s vědomím vytyčujícím si účely. Naprostá většina pohybů nemá s vědomím nic společného: *a také ne s pociťováním*. Pocity a myšlenky jsou něčím mizivě *malým* a *neobvyklým* v poměru k nespočetným dějům v každém okamžiku. Naopak zaznamenáváme, že i v nejnepatrnějším ději vládne *účelnost*, na niž ani naše nejlepší vědění nestačí, předjímavost, výběr, spojování, napravování atd.! Zkrátka nacházíme činnost, kterou by bylo třeba připsat *intelektu nesmírně vyššímu* a s větším nadhledem, než je ten náš vědomý. Učíme se přikládat všemu vědomému *menší význam*: odnaučujeme se cítit se zodpovědnými za své já, protože *my* jako vědomé, účely si vytyčující bytosti jsme jen jeho nejmenší součástí. Z bezpočtu vlivů, jež na nás v každém okamžiku působí, např. vzduchu, elektřiny, nepociťujeme téměř nic: mohlo by existovat dost sil, které nás, ačkoli je nikdy nepociťujeme, ustavičně ovlivňují. Rozkoš a bolest jsou velmi nečetné a skrovné jevy oproti nespočetným popudům, které vykonává buňka či orgán na jinou buňku, na jiný orgán.

Je to fáze *uskromnění vědomí*. Nakonec chápeme samo vědomé já jen jako nástroj ve službách onoho vyššího intelektu s nadhledem: a tu se můžeme ptát, zda veškeré vědomé *chtění*, všechny *vědomé záměry*, všechna *hodnocení* nejsou snad jen ***prostředky***, jimiž se má dosáhnout čehosi podstatně *odlišného*, než jak se to zdá uvnitř vědomí. *Domníváme* se, že tu jde o naši *libost* a *nelibost* – – – avšak libost a nelibost by mohly být prostředky, jimiž bychom *měli vykonat* něco, co spočívá mimo naše vědomí – – – Je třeba ukázat, jak velice zůstává vše vědomé *na povrchu*: jak je jednání *odlišné* od obrazu jednání, jak *málo* toho víme o tom, co nějakému jednání *před*chází: jak fantastické jsou naše pocity

„svoboda vůle“ „příčina a účinek“: jak jsou myšlenky pouhými obrazy, jak jsou slova pouhými znaky myšlenek: nevyzpytatelnost každého jednání: povrchnost každého chválení a hanění: jak podstatně je to, v čem vědomě žijeme, ***vynálezem*** a ***vybásněním***, jak všemi svými slovy mluvíme o vynálezech (afekty také) a jak *spojení lidstva* spočívá na převádění a dalším přebásňování těchto vynálezů: zatímco v základě jde skutečné spojování (plozením) svou neznámou cestou. Mění tato víra ve společné vynálezy lidi doopravdy? Anebo je celá ta agenda idejí a hodnocení *sama* jen *výrazem* nepoznaných změn? *Existují* vůle, účely, myšlenky, hodnoty skutečně? Je snad celý vědomý život jen *zrcadlením*? A i tam, kde se zdá, že člověka *určuje* hodnocení, se v podstatě děje něco docela jiného? Stručně: dejme tomu, že by se podařilo vysvětlit účelovost v působení přírody bez předpokladu nějakého já stanovujícího účely: mohlo by vposled i *naše* stanovování účelů, naše chtění atd. být jen *znakovým jazykem* pro něco podstatně jiného – totiž ne-chtějícího a nevědomého? Jen *nejjemnějším projevem* oné přirozené účelovosti organična, ale ničím od ní odlišným?

A řečeno stručně: možná jde při celém vývoji ducha o *tělo*: je to nyní ***pociťovatelná*** historie toho, že se *utváří vyšší tělo*. Organično stoupá na ještě vyšší stupně. Naše lačnost po poznání přírody je prostředek, kterým se tělo chce zdokonalit. Nebo spíše: podnikají se statisíce experimentů, jak změnit výživu, druh bydlení, způsob života těla: vědomí a hodnocení v něm, všechny druhy libosti a nelibosti jsou *znaky těchto změn a experimentů*. *Nakonec vůbec nejde o člověka: ten má být překonán*.

24[17] *WM* 640 *KSA 10*, 656

Člověk si představuje, že je *přítomen* vzniku organismů: co se při tomto procesu dalo vnímat očima a hmatem? Co se dá převést na čísla? Jaká pravidla se ukazují v pohybech? Tedy: člověk si chce veškeré děje přizpůsobit jako *děje pro zrak a hmat*, tudíž jako pohyby: a chce nalézt formule, aby nesmírnou masu těchto zkušeností *zjednodušil*. *Redukce všech dějů* pro člověka smyslů a matematika.

Jde o *inventarium lidských zkušeností*: za předpokladu, že člověk, nebo spíš *lidské oko* a *schopnost pojmů*, byl věčným svědkem všech věcí.

24[18] *WM* 594 *KSA 10*, 656 n.

Věda – to bylo dosud odstraňování naprosté spletitosti věcí hypotézami, které všechno „vysvětlují" – tedy z odporu intelektu vůči chaosu. – Tentýž odpor se mě zmocňuje při pozorování *sama sebe*: i vnitřní svět bych si chtěl znázornit nějakým schématem a vymanit se z intelektuální zmatenosti. Morálka byla takovým *zjednodušením*: hlásala člověka *poznaného*, *známého*. – Jenže teď jsme morálku zničili – jsme sami pro sebe zase *zcela temní*! Vím, že *o sobě* nic nevím. *Fyzika* se tak ukazuje jako *dobrodiní* pro mysl: věda (jako cesta k *poznání*) nabývá po odstranění morálky nového kouzla – a *protože jenom tady* nacházíme konsekventnost, musíme náš život *zařídit* tak, abychom si ji *uchovali*. To vyplývá z určitého druhu *praktických úvah* o ***podmínkách naší existence*** jakožto lidí poznávajících.

24[19] *WM* 277 *KSA 10*, 657

Morálka *pravdivosti* ve stádu. „Musíš být poznatelný, vyjadřovat své nitro zřetelnými a neměnnými znaky – jinak jsi právě ty nebezpečný: a pokud jsi zlý, je tvá schopnost se přetvařovat pro stádo tím nejhorším. Pohrdáme tím, kdo je potají nepoznatelný. – *Tudíž* se musíš sám pokládat za *poznatelného*, nesmíš být sám sobě *skryt*, *nesmíš* věřit ve svou *změnu*." Tudíž: požadavek pravdivosti předpokládá *poznatelnost* a *trvalost* osoby. Vskutku je to věc výchovy, přivést člena stáda k *určité víře* o podstatě člověka: výchova *nejprve tuto víru vytvoří* a vyžaduje potom „pravdivost".

24[20] *WM* 670 *KSA 10*, 657 n.

Víra v ***„afekty"***. Afekty jsou konstrukcí intelektu, *vybájení příčin*, které neexistují. Všechny *obecně tělesné* pocity, jimž nerozumíme, vykládáme intelektuálně, tj. hledáme *důvod*, proč se tak či onak cítíme, v osobách, v zážitcích atd., takže se *určí* něco

škodlivého nebezpečného cizího, jako by ono bylo příčinou našeho rozladění: ve skutečnosti to k rozladění *dohledáváme*, aby byl náš stav *myslitelný*. – Časté návaly krve do mozku s pocitem dušení ***interpretujeme*** jako *hněv*: osoby a věci, které v nás vyvolávají hněv, spouštějí fyziologický stav. – Dodatečně, dlouhým návykem, jsou určité procesy a obecné pocity tak pravidelně spojovány, že pohled na jisté procesy onen stav obecného pocitu vyvolá a přinese s sebou speciálně nějaké nahromadění krve, výron semene apod.: tedy díky sousedství: říkáme pak „vzbuzuje to afekt".

Již v pojmech „libost" a „nelibost" vězí *soudy*: podněty se rozlišují podle toho, zda pocitu moci prospívají, či nikoli.

24[21] *WM* 670 *KSA 10*, 658

Víra v chtění. Je to víra v zázraky, brát myšlenku jako příčinu mechanického pohybu. *Důslednost vědy* vyžaduje, abychom poté, co jsme si pomocí obrázků učinili svět *myslitelným*, učinili podobně *myslitelnými* i afekty, tužby, vůli atd., tj. ***popřeli*** je a *zacházeli* s nimi *jako s omyly intelektu*.

24[22] *WM* 741 *KSA 10*, 658

Prvek pohany se stal součástí trestu teprve tak, že jisté pokuty byly spjaty s *opovrženíhodnými* lidmi (např. otroky). Ti, kdo byli trestáni *nejvíce*, byli opovrhovaní lidé, a *nakonec* tkvělo v trestání samém cosi hanlivého. –

24[23] *WM* 611 *KSA 10*, 658

Za nejsilnější a na všech stupních života stále vykonávanou činnost pokládáme *myšlení*, ještě i v každém vnímání a zdánlivé trpnosti! Zjevně tím nabývá největší *moci* a *náročnosti* a dlouhodobě tyranizuje všechny ostatní síly. Nakonec se stává „vášní o sobě".

24[25] *WM* 130 *KSA 10*, 659

nejvyšší slušnost a mírnost jako stav *oslabení* (Nový zákon a prvotní křesťanská obec)

(projevuje se jako naprostá *bêtise*[1] u Angličanů Darwina, Wallaceho).

Vaše slušnost, vy vyšší povahy, vás dohání k suffrage universel[2] atd., vaše „lidskost" k mírnosti vůči zločinu a hlouposti. *Z **dlouhodobého** hlediska tak pomáháte k vítězství hlouposti a bezmyšlenkovitosti.*

(pohoda a hlupství – *střed*) (např. Bismarck –

Zvnějšku: doba nesmírných válek, převratů, explozí

Zevnitř: rostoucí lidská slabost. *Události* slouží k *excitaci*. Pařížan jako evropský extrém.

Důsledek.

1) *Barbaři*,

zprvu přirozeně ve formě dosavadní kultury (např. Dühring)

2) *Suverénní individua* (tam, kde se kříží barbarské *nahromadění sil* a nespoutanost vůči všemu byvšímu)

Období největší hlouposti, brutality a ubohosti *mas* a *nejvyšších individuí*.

24[26] *WM* 29 *KSA 10*, 660

V nejhlubším nitru: nevědět, kterým směrem? *Prázdnota.*
Pokus překonat to opojením.

opojení jako hudba

opojení jako krutost v tragickém požitku ze zániku toho nejušlechtilejšího.

opojení jako slepé horování pro jednotlivé *lidi* (nebo *doby*) (jako nenávist atd.)

Pokus pracovat bezmyšlenkovitě, jako nástroj vědy.

učit se vidět mnoho drobných požitků například i jako poznávající. Skromnost vůči sobě.

skromnost vůči sobě generalizovat, až k patosu

---

1 hloupost

2 všeobecné volební právo

mystika, rozkošnický *požitek* věčné prázdnoty.

umění kvůli němu samému „le fait“, „ryzí poznání“ jako narkózy ošklivosti ze *sebe* sama.

nějaká stálá práce, *nějaký* malý hloupý fanatismus

prolínání všech prostředků – nemoc z obecné nemírnosti. (Bezuzdnost zabíjí požitek.)

1) slabá vůle jako výsledek.

2) krajní hrdost a malicherná slabost *pociťovány* v kontrastu

24[28] *WM* 417, 673 *KSA 10*, 661

Moje novoty.

Další rozvinutí pesimismu

pesimismus *intelektu*.

morální kritika, rozplynutí poslední útěchy

poznání znaků *úpadku*

blouzněním zastřeno každé silné jednání

kultura izolována, nespravedlivá, tím silná

1.) Moje *úsilí* obráceno proti úpadku a vzrůstající slabosti osobnosti. Hledal jsem nové *centrum*.

2.) *rozpoznána* nemožnost takového usilování!

3.) ***Poté*** *jsem pokračoval po dráze rozkladu* – v tom jsem ***našel*** pro jednotlivce nové zdroje sil. ***Musíme*** *být ničiteli*! – – *poznal jsem*, že stav *rozkladu*, v němž ***jednotlivé*** *bytosti* ***mohou*** *dosáhnout dokonalosti* ***jako nikdy*** – je obraz a ***jednotlivý případ obecného bytí***. Teorie ***náhody***, *duše jako vybírající a vyživující se bytost* nanejvýš chytrá a tvůrčí ***ustavičně*** (tato *tvořivá* síla obvykle přehlížena! chápána jen jako „pasivní“)

rozeznal jsem *aktivní sílu*, tvořivost vprostřed nahodilosti

– sama náhoda je *jen vzájemné narážení tvůrčích impulsů*

Proti ochromujícímu pocitu všeobecného rozkladu a nezavršenosti jsem postavil *věčný návrat*!

24[31] *WM* 255 *KSA 10*, 662

Soucit a láska k lidstvu jako rozvinutí pohlavního pudu.

Spravedlnost jako rozvinutí pudu pomsty.

Výtečnost jako rozkoš z odporu, vůle k moci.

Úcta jako uznání podobného a stejně mocného.
odpor k vypočítavým *žabám*
Všechny výtečnosti – fyziologické *stavy*, zejména hlavní organické funkce pociťovány jako nutné, jako dobré.
Všechny výtečnosti jsou vlastně zjemnělé *vášně* a vyvýšené stavy.

24[32] *WM* 671, 767 *KSA 10*, 663

Nesvoboda či svoboda vůle? *Žádná vůle* neexistuje.
Individuum je něco zcela *nového* a *nové vytvářejícího.*

24[33] *WM* 767 *KSA 10*, 663

Individuum je něco absolutního, všechna jednání zcela *jeho* vlastní.
Hodnoty pro svá jednání bere nakonec přece ze sebe: protože si musí i tradiční slova *vykládat zcela individuálně.* Alespoň *výklad* formule je osobní, i když žádnou formuli netvoří: jako *vykladač* je stále ještě *tvůrčí.*

24[34] *WM* 671 *KSA 10*, 663

Všechna jednání musí být nejprve připravena mechanicky jako možná, než jsou chtěna. Nebo: *„účel“* se v mozku *většinou* objeví, až když je všechno připraveno k jeho provedení. Účel je „vnitřní“ „popud“ – nic víc.
Neexistuje žádná „vůle“: je to jen zjednodušující koncepce rozumu, jako „materie“.

[25. Jaro 1884]

25[9] *WM* 57 *KSA 11*, 11–13

Přátelé, měli jsme to těžké, když jsme byli mladí; dokonce jsme mládím samým trpěli jako vážnou chorobou. Je to dobou, do níž jsme vrženi – dobou velkého, stále horšího upadání a rozpadání,

která působí všemi svými slabinami a ještě i svou nejlepší silou proti duchu mládí. Rozpadání, a tedy nejistota, jsou této době vlastní: nic nestojí na jistých nohách a pevné víře v sebe: žije se pro zítřek, neboť pozítří je pochybné. Na naší dráze je vše kluzké a nebezpečné a přitom je led, který nás ještě nese, náhle tak tenký: všichni cítíme teplý přízračný dech větru tání – tam, kde my ještě jdeme, nikdo už záhy nebude *moci* jít.

Žil jsem osaměle a do pláště osamění jsem se halil zdatně a srdnatě: patří to k mé chytrosti. Je teď dokonce zapotřebí hodně lsti, aby se člověk sám udržel, aby se sám udržel *nahoře*. Každý pokus vydržet *v* současnosti, vydržet *se* současností, každé přiblížení lidem a cílům dneška se mi dosud zhatily; a žasl jsem nad skrytou moudrostí své nátury, která mě při všech takových pokusech okamžitě povolává nemocí a bolestí zpět k sobě samému.

Rozumí se samo sebou, že znám vše to, čemu se říká strádání génia: zneuznání, zanedbávání, povrchnost každého stupně, podezírání, záludnost; vím, jak se mnozí domnívají, že nám činí dobře, když se nás snaží uvést do „pohodlnějších" situací, mezi spořádané *spolehlivější* lidi; obdivoval jsem podvědomý destruktivní pud, který vůči nám uplatňovala veškerá průměrnost, a to v nejlepší víře, že na to má právo. V mnoha přespříliš ohromujících případech jsem se utěšoval svou dávnou útěchou: je to – abychom mluvili francouzsky – la bêtise humaine[1] – věc, která mě v podstatě vždy spíš pobavila než popudila. Patří to k velkému bláznovství a pohled na ně nás vyšší lidi udržuje při životě. A pokud mne zrak neklame: pak je ve *všem* lidském jednání stokrát víc hlouposti, než se má za to. Zároveň je však pro toho, kdo je dokáže vidět, pohled na hluboké, jemné, sebejisté, sebe si naprosto nevědomé a mezi všemi dobrými solidními lidmi rozšířené *pokrytectví* naprosto úchvatná věc: a na rozdíl od bêtise humaine zde nadchne nevědomá *zchytralost*.

[1] lidská hloupost

25[16] *WM* 31 *KSA 11*, 15 n.

Evropský pesimismus je dosud ve svých počátcích: nemá ještě onu hroznou toužebnou strnulost pohledu, v němž se zrcadlí nic, jako ji měl kdysi v Indii, je toho v něm ještě příliš udělaného, a ne „vzniknuvšího“, příliš pesimismu učenců a básníků: chci říci hodný díl toho byl dovymyšlen a dovynalezen, je „stvořený“, ale není *příčinou*, je udělaný, ne „vzniklý“.

Existovaly doby více myslící a myšlením rozloženější, než je ta dnešní: doby jako například ta, v níž vystoupil Buddha, kdy sám lid, po sektních sporech starých celá staletí, nakonec zabloudil tak daleko do propastí prázdných filosofických mínění jako dočasně evropské národy do subtilit náboženského dogmatu. Zřejmě nejméně nás asi svedou „literatura“ a tisk k tomu, abychom měli o „duchu“ své doby vysoké mínění: navíc dokazují miliony spiritistů a také křesťanství svou gymnastikou oné úděsné ošklivosti, jíž se vyznačují všechny anglické vynálezy, také lepší hlediska – svědectví proti sobě.

25[36] *WM* 908 *KSA 11*, 20 n.

Než smíme pomyslet na jednání, musí být vykonána nekonečná práce. Především bude však naší nejlepší, nejdoporučeníhodnější činností *chytře využít* dané situace. Skutečně *vytvořit* takové podmínky, jaké vytváří náhoda, to předpokládá *železné* lidi, kteří dosud nikdy nežili. Nejprve *prosadit* a *uskutečnit* osobní ideál!

Kdo ***pochopil*** povahu člověka, vznik *toho nejvyššího v něm*, ten *se člověka děsí a prchá před veškerým jednáním*: důsledek zděděných hodnocení!!

Že přirozenost člověka je *zlá*, je má útěcha: zaručuje to *sílu*!

25[95] *WM* 1029 *KSA 11*, 33

Postavil jsem poznání před tak strašlivé obrazy, že je při něm nemožné jakékoli „epikurejské potěšení“. Pouze dionýská rozkoš *dostačuje* – ***teprve já jsem objevil tragično***. Řekové mu kvůli své moralistické povrchnosti neporozuměli. Ani rezignace *není* to, čemu tragédie učí! – je to její nepochopení! Touha po nicotě je *popření* tragické moudrosti, její protiklad!

25[105] *WM* 982 *KSA 11*, 38

Musíme se učit od válek: 1) přivádět smrt do blízkosti zájmů, za které bojujeme – *nám* to přidá na cti, 2) musíme se naučit *mnohé lidi* obětovat a brát svou věc natolik vážně, abychom lidi nešetřili. 3) vzít na sebe tuhou disciplínu, a ve válce násilí a lest.

25[137] *WM* 958 *KSA 11*, 50

Píši pro druh lidí, kteří tu ještě nejsou: pro „pány Země".

Náboženství jsou jako útěcha a ochrana *nebezpečná*: člověk se domnívá, že si už smí *odpočinout*.

V Platónově *Theagovi* to stojí napsáno: „Každý z nás by chtěl být pánem pokud možno všech lidí, nejraději *bohem*."[1] *Toto* smýšlení musí opět zavládnout.

Angličané, Američané a Rusové – – – –

25[168] *WM* 506 *KSA 11*, 58 n.

Nejprve obrazy – vysvětlit, jak obrazy v duchu vznikají. Pak *slova* na obrazy užitá. Nakonec pojmy, možné teprve, když existují slova – shrnutí mnoha obrazů pod něco nikoli názorného, nýbrž slyšitelného (slovo). Malá trocha emoce, která při „slově" vzniká, tedy při pohlížení na podobné obrazy, které slovo zastupuje – tato slabá emoce je to společné – základ pojmu. Že slabé počitky bereme jako stejné, že je pociťujeme *jako tytéž*, je základní fakt. Tedy záměna dvou těsně sousedících počitků při *konstatování* těchto počitků – ale *kdo* konstatuje? *Víra* je to prapočáteční v každém smyslovém dojmu: jakýsi druh přitakání je první intelektuální činnost. „Pokládat něco za pravdivé" je v samém počátku! Tudíž vysvětlit: jak „pokládat něco za pravdivé" *vzniklo*! Jaký počitek se skrývá *za* „pravdivý"?

1 Srv. Platón, *Theagés*, 125e–126a.

25[174] *WM* 861 *KSA 11*, 60

Je nezbytné, aby *vyšší lidé* vyhlásili válku mase! Všude se shromažďuje průměrnost, aby se stala pánem! Vše, co změkčuje, zmírňuje, co povzbuzuje „lid“ nebo „ženskost“, působí ve prospěch suffrage universel tj. panství *nižších* lidí. Avšak my chceme zavést represálie a celý tento podnik (který v Evropě počíná křesťanstvím) vyvést na světlo a přivést před soud.

25[178] *WM* 94 *KSA 11*, 61 n.

Rytířskost jakožto vydobytá pozice moci: její pozvolné rozpadání (a zčásti: přechod k něčemu širšímu, k měšťanství). U La Rochefoucaulda existuje povědomí o vlastních pohnutkách noblesy mysli – a křesťansky zatemněné posouzení těchto pohnutek.

Pokračování křesťanství francouzskou revolucí. Svůdcem je Rousseau: znovu uvolňuje z pout ženu, jež je od té doby zobrazována stále zajímavěji – jako *trpící*. Potom otroci a Mrs Stowe.[1] Potom chudí a dělníci. Pak zhýralci a choří – to vše se staví do popředí (dokonce aby zajistili pozornost géniovi, nezobrazují ho už 500 let jinak než jako velkého trpitele!). Pak přichází prokletí rozkoše (Baudelaire a Schopenhauer), nanejvýš pevné přesvědčení, že panovačnost je největší neřest, naprostá jistota o tom, že morálka a désintéressement jsou identické pojmy, že „štěstí všech“ je žádoucí cíl (tj. Kristova nebeská říše). Jsme na nejlepší cestě: nebeská říše chudých duchem právě nastala.

Mezistupně: bourgeois (v důsledku peněz parvenu) a dělník (v důsledku stroje)

Srovnání kultury řecké a kultury francouzské v době Ludvíka XIV. Rozhodná víra v sebe. Stav lidí volného času, kteří si věci znesnadňují a výrazně uplatňují sebeovládání. Moc formy, vůle formovat *sebe*. „Štěstí“ přiznáno jako cíl. *Za* formálností je mnoho síly a energie. Požitek z pohledu na život, jenž se *zdá tak snadný*. – *Řekové* připadali Egypťanům jako ***děti***.

---

[1] Harriet Beecher Stoweová, autorka románu *Chaloupka strýčka Toma*.

25[200] *WM* 938 *KSA 11*, 67

Jak se aristokratický svět sám čím dál víc ochuzuje a oslabuje! Na základě svých ušlechtilých instinktů odhazuje své výsady a na základě své zjemnělé nad-kultury se zajímá o lid, o slabé, chudé, o poezii malých lidí atd.

25[210] *WM* 67 *KSA 11*, 68 n.

Někdejší prostředky, jak udržet *stejnorodé* trvalé bytosti po dlouhá pokolení: nepřevoditelné pozemkové vlastnictví, úcta k starším (původ víry v bohy a *héroy* jako vlastní předky)

Dnes spadá *rozdělování statků* do opačné tendence: *noviny* (namísto denních *modliteb*) železnice telegraf. Centralizace nesmírného množství různých zájmů v jediné duši: která *k tomu* musí být velmi silná a proměnlivá.

25[211] *WM* 862 *KSA 11*, 69

Je zapotřebí nauky dostatečně silné na to, aby mohla působit *chovně*: posilovala silné, ochromovala a lámala ty, kdo jsou světem znaveni.

Zničení upadajících ras. Úpadek Evropy.

Zničení otrockých hodnocení.

Panství nad zemí, jako prostředek ke zrození vyššího typu.

Zničení pokrytectví, jež se nazývá „morálka“. (Křesťanství jako hysterický druh čestnosti viz Augustin, Bunyan)

Zničení suffrage universel: tj. systému, jehož pomocí se nejnižší povahy předepisují vyšším jako zákon.

Zničení průměrnosti a jejího významu. (Jednostranní, jednotlivci – národy např. Angličané. Dühring. Usilovat o plnost přirozenosti spojováním protikladů: k tomu míšení ras.)

Nová odvaha – žádné apriorní pravdy (*takové* hledali ti, kdo byli uvyklí víře!), nýbrž *svobodně* se podřídit jedné vládnoucí myšlence, jejíž čas nastal, např. čas jako vlastnost prostoru atd.

25[219] *WM* 754 *KSA 11*, 71

Ozbrojit lid vposled znamená – ozbrojit lůzu.

25[226] *WM* 916 *KSA 11*, 73

Smrt. Je třeba ten hloupý fyziologický fakt obrátit v morální nutnost. Žít *tak*, abychom *v pravý čas* měli též *svou vůli k smrti*!

25[227] *WM* 1056 *KSA 11*, 73

Věčný návrat.
Zasvěceno mým bratřím.
Ale kde jste, mí bratři?

Úvod.

Co vlastně dosud filosofové chtěli? Pohled zpět, počínaje bráhmany.

Chci učit myšlenku, jež dá mnohým právo se škrtnout – velkou *chovnou* myšlenku.

25[263] *WM* 757 *KSA 11*, 80

Moderní socialismus chce vytvořit světskou vedlejší formu jezuitismu: každý je absolutním nástrojem. Avšak dosud nebyl nalezen účel. K čemu taky!

25[270] *WM* 998 *KSA 11*, 82

1. zásada: neexistuje bůh. Je tak dobře vyvrácen jako nic jiného. K prosazení jeho teze třeba se utéci do „nepochopitelna“. *Tudíž* věřit v boha je od nynějška *lež* nebo *slabost*.

2. zásada: *vládnout mají nejmužnější muži*, a ne polo-ženy, kněží a učenci: – proti katolickému blouznění Comtovu

3. zásada: stranou od vládců, zbaveni všech vazeb, žijí nejvyšší lidé: a ve vládcích mají své nástroje.

Válečníci, na venkově *sedláci*, ve městě *průmysl*, nejníže *obchodníci*.

25[287] *WM* 364 *KSA 11*, 85

Egoismus! Ale ještě nikdo se nezeptal: *jaké* ego! Naopak každý bezděky staví ego na roveň každému ego. To jsou důsledky otrocké teorie o suffrage universel a „rovnosti".

25[298] *WM* 860 *KSA 11*, 87

O stupni. Strašlivý důsledek „rovnosti" – nakonec se každý domnívá, že má právo na každý problém. Ztratilo se veškeré odstupňování.

25[299] *WM* 595 *KSA 11*, 87

Naše předpoklady: žádný bůh: žádné účely: konečná síla. *Střezme* se toho, abychom nízkým vymýšleli a předepisovali způsob myšlení, který je pro ně nezbytný!!

25[312] *WM* 614 *KSA 11*, 92

„zlidšťovat" svět, tj. stále více se v něm cítit jako páni –

25[335] *WM* 964 *KSA 11*, 98 n.

Velký člověk cítí svou *moc* nad nějakým národem, dočasné ztotožnění s národem anebo tisíciletím: toto *zvětšení* v pocitu sebe sama jakožto causa a voluntas[1] se *mylně chápe* jako „altruismus" –

– žene ho to za prostředky sdílení: všichni velcí lidé jsou ve věci takových *prostředků* ***vynalézaví***. Chtějí se vtisknout do velkých obcí, chtějí dát rozmanitosti, neuspořádanosti jednu formu, dráždí je vidět chaos

– nedorozumění ohledně lásky. Existuje láska *otrocká*, která se podrobuje a odevzdává: která idealizuje a klame se – existuje láska *božská*, která pohrdá a miluje a to, co miluje, *přetváří*, ***pozvedá***. –

[1] příčina a vůle

– nabýt oné nesmírné *energie velikosti*, aby bylo možno, šlechtěním a na druhé straně ničením milionů nevydařených, utvářet budoucího člověka a *nezahynout* zármutkem z utrpení, které člověk *způsobuje* a jemuž ještě nikdy nebylo rovno! –

– sklon *nevydařených obětovat se*: to je smysl řádů, které se zavazují k cudnosti.

– požitek z forem ve výtvarném umění: sdělují stav umělce (klidnou úctu). Hudebníkem *hýbají afekty*, aniž k nim vidí objekty – a sděluje svůj stav. Mnohem *obsažnější* než stavy malíře.

25[342] *WM* 965 *KSA 11*, 101

Revoluce, zmatky a nouze národů jsou v mých úvahách menším zlem *oproti nouzi* velkých jednotlivců při jejich vývoji. Nesmíme se nechat mást: mnoho nouzí všech těchto *malých* netvoří dohromady žádnou *sumu*, snad jen v pocitu *mocných* lidí.

Myslet na sebe v okamžicích velkého nebezpečí: získat prospěch z nevýhod druhých: – to může při vysokém stupni odchylky být znakem velkého charakteru, který ovládl své soucitné a spravedlivé pocity.

25[343] *WM* 872 *KSA 11*, 101 n.

Jestliže inferiorní člověk pojme svou pošetilou existenci, své zvěrsky hloupé štěstí jako *cíl*, pak pozorovatele pobouří; a když dokonce za účelem *svého* blaha jiné lidi utlačuje a vysává, pak by se měla taková jedovatá moucha zabít.

Hodnota člověka má dokázat, jaká práva si smí osobovat: „stavět na roveň“ znamená zneuznat vyšší povahy a páchat na nich zločin.

Tím, že na sebe nějaký člověk bere podporu své rodiny, nějakého národa atd., nabývá významu, za předpokladu, že mu jeho *síla dovolí* si takový úkol předsevzít. Člověk, který v těle *nemá* nic než zvířecké žádosti, by neměl mít *právo* k sňatku.

Práva, která si člověk osobuje, stojí v poměru k povinnostem, které si ukládá, k úkolům, jichž se *cítí* být schopen.

Naprostá většina lidí je bez práva k bytí, jsou pro vyšší lidi neštěstím: já nevydařeným právo nedávám. Existují také nevydařené národy.

Pošetilá „humanita“! Ve srovnání se zvířaty se člověk jako člověk ovšem může cítit mezi „sobě rovnými“. Avšak jako člověk před lidmi –

25[344] *WM* 874 *KSA 11*, 102

Degenerace vládců a vládnoucích stavů způsobila v historii ten největší rozvrat! Bez římských cézarů a římské společnosti by se byla pomatenost křesťanství neujala.

Jakmile menší lidi přepadne pochybnost, *zda* existují vyšší lidé, je tu velké nebezpečí! A nakonec se přijde na to, že i mezi malými, podrobenými, duchem chudými lidmi existují *ctnosti* a že *před bohem* si jsou lidé rovni: což je zdaleka největší pitomost, jaká se kdy na Zemi vyskytla! Vyšší lidé se totiž nakonec sami začali poměřovat měřítkem ctností otroků – připadlo jim, že jsou „pyšní“ atd. – všechny jejich vyšší vlastnosti jim najednou připadaly zavrženíhodné!

– když nahoře seděli Nero a Caracalla, vznikl paradox: nejnižší člověk má *vyšší hodnotu* než ten tam nahoře! A prosadil se *obraz boha*, který byl co nejvzdálenější obrazu těch nejmocnějších – bůh na kříži!

– Římané zavinili dosud *největší neštěstí Evropy*, ten národ *nemírnosti* – – přivedli k moci extrémy a *extrémní paradoxy*, jako „boha na kříži“

– je třeba se nejprve naučit dělat rozdíl: *pro* Řeky, *proti* Římanům – *tomu* říkám *antické vzdělání*

25[348] *WM* 870 *KSA 11*, 103 n.

Kořen všeho špatného: že otrocká morálka *zvítězila*; vítězství pokory, cudnosti, absolutní poslušnosti, nesobectví –

– panující povahy tím byly odsouzeny 1) k pokrytectví 2) k trýzním svědomí – tvořivé povahy se jako vzbouřenci proti bohu cítily nejisté a omezené věčnými hodnotami

– barbaři ukázali, že ***umění udržet míru*** jim není vlastní: obávali se vášní a pudů přírody a pomlouvali je: – právě tak pohled na vládnoucí cézary a stavy.

– na druhé straně vzniklo podezření, že všechna umírněnost je slabost nebo stárnutí či únava (tak má La Rochefoucauld podezření, že „ctnost" je pěkné slovo užívané těmi, kterým neřest už nepůsobí rozkoš)

– samo udržování míry bylo líčeno jako věc tvrdosti, sebepřemožení, askeze, jako boj s ďáblem atd., přehlíželo nebo popíralo se přirozené *zalíbení* v míře u estetické povahy, ***požitek*** z krásy míry, protože byla žádána *anti*eudaimonistická morálka

In summa: ty nejlepší věci se *pomlouvaly* (protože slaboši nebo nemírná prasata na ně vrhali špatné světlo) – a ti nejlepší lidé *zůstávali v skrytu* a často sami sebe *podceňovali*.

25[349] *WM* 750 *KSA 11*, 104

Vymýcení „pudů"

ctnosti, které jsou nemožné nebo

ctnosti, které jsou nejvýše oceňované u otroků ovládaných kněžími

prohnilé vládnoucí stavy zkazily obraz vládnoucího

„stát", v roli soudce, je zbabělost, protože schází velký člověk, podle kterého by se dalo poměřovat.

– nakonec nejistota tak vzroste, že lidé padají do prachu už před *každou* silou vůle, která poroučí

NB. *Výsměch* králům se ctnostmi malých měšťáků

25[351] *WM* 940 *KSA 11*, 105

Nauka μηδὲν ἄγαν[1] se obrací na lidi s překypujícími silami – nikoli na průměrné.

ἐγκράτεια a ἄσκησις[2] je jen výškový stupeň: výše stojí „zlatá příroda".

---

1 ničeho příliš

2 sebekontrola a askeze

„Musíš!“ – bezpodmínečná poslušnost u stoiků, v řádech křesťanů a u Arabů, v Kantově filosofii (je jedno, zda poslušnost někomu nadřízenému či nějakému pojmu).

Výše než „musíš“ stojí „chci“ (héroové); výše než „chci“ stojí „jsem“ (bohové Řeků)

Barbarští bozi nevyjadřují nic z potěšení v míře – nejsou ani prostí, ani lehcí, ani uměření.

25[355] *WM* 999 *KSA 11*, 106

Stupně relevance: ten, kdo *určuje* hodnoty a řídí vůli tisíciletí tím, že řídí nejvyšší povahy, je *nejvyšší člověk*.

25[419] (část) *WM* 178 *KSA 11*, 122

– zakladatel náboženství *může* být bezvýznamný, zápalka, nic víc!

25[438] *WM* 1046 *KSA 11*, 128 n.

1) Chceme si podržet smysly a svou víru v ně – a domýšlet je do konce! Protismyslovost dosavadní filosofie jako největší protismysl člověka.
2) existující svět, jejž budovalo vše, co je na Zemi živé, aby se takto jevil (trvanlivý a v *pomalém* pohybu) chceme budovat *dál* – a ne ho odbýt kritikou jako falešný!
3) naše hodnocení jej budují, zdůrazňují a podtrhují. Jaký má význam, tvrdí-li celá náboženství: „je to všechno špatné a falešné a zlé!“ Takové odsouzení celého procesu může být jen soudem nevydařených!
4) ovšem, nevydaření by mohli být ti nejvíce trpící a nejjemnější? Spokojení by mohli mít menší hodnotu?
5) musíme rozumět základnímu uměleckému fenoménu, jemuž se říká život – *budujícímu duchu*, který buduje za nejnepříznivějších podmínek: tím nejpomalejším způsobem – – – ***důkaz*** pro všechny jeho kombinace musí být teprve nově podán: *uchovává se*.

25[470] *WM* 495 *KSA 11*, 138

Jakmile je zavržena moralita „nesmíš lhát“, musí se „smysl pro pravdu“ legitimovat před jiným fórem. Jako prostředek zachování člověka, *jako vůle k moci*.

– rovněž naše láska ke kráse je *utvářející* vůlí. Oba smysly jdou spolu – smysl pro skutečnost je prostředek, jak dostat do ruky moc, abychom mohli věci utvářet podle své libosti. Rozkoš z utváření a přetváření – prarozkoš! Dokážeme *chápat* jen ten svět, který jsme sami *vytvořili*.

25[505] *WM* 602 *KSA 11*, 146 n.

Tento perspektivistický svět, tento svět pro zrak, hmat a sluch je velmi nepravdivý, už jen aplikujeme-li mnohem jemnější smyslový aparát. Ale jeho srozumitelnost, přehlednost, použitelnost, jeho krása se začne ztrácet, když své smysly *zjemníme*: právě tak se ztrácí krása, promýšlíme-li historické procesy; řád *účelu* je už iluze. Zkrátka, čím povrchněji a hruběji shrnujeme, tím *hodnotnější*, určitější, krásnější, významuplnější se svět *jeví*. Čím hlouběji nahlížíme, tím více mizí naše ocenění – *blíží se bezvýznamnost*! Svět, který má hodnotu, jsme stvořili! Nahlížejíce to, nahlížíme též, že uctívání pravdy je už *důsledkem* iluze – a že víc než ji je třeba oceňovat vzdělávající, zjednodušující, tvořivou, básnivou sílu – to, co byl bůh

„Všechno je nepravdivé! Vše je dovoleno!“

Teprve při jisté tuposti pohledu, vůli k jednoduchosti se dostavuje „krása“, „hodnota“: o sobě je to, *nevím co*.

[26. Léto – podzim 1884]

26[9] *WM* 854 *KSA 11*, 152

– vše mne nutí k tomu, abych v dobách suffrage universel, tj. kdy smí každý o každém a o všem vynášet soudy, opět zavedl *odstupňování*.

26[12] *WM* 497 *KSA 11*, 152 n.

NB. Ty nejvíce věřené apriorní „pravdy“ jsou pro mne – *domněnky až na další*, např. zákon kauzality, velmi dobře nacvičené návyky víry – tak přivtělené, že *nevěřit v ně* by zahubilo celý rod. Ale jsou to proto už pravdy? Jaký to závěr! Jako kdyby se pravda dokazovala tím, že člověk bude i nadále existovat!

26[13] *WM* 421 *KSA 11*, 153

Musím *ustavit* ten *nejtěžší ideál filosofa*. Učení nestačí! Učenec je v říši poznání stádním zvířetem, které zkoumá, protože mu to bylo poručeno a předvedeno.

26[49] *WM* 476 *KSA 11*, 161

NB. „Vědomí“ – nakolik je představená představa, představená vůle, představovaný pocit (*jediný nám známý*) zcela povrchní! „Jevem“ i náš *vnitřní* svět!

26[61] *WM* 503 *KSA 11*, 164

Celý poznávací aparát je aparát abstrakce a simplifikace – není zaměřen na poznávání, nýbrž na *zmocňování* se věcí: „účel“ a „prostředek“ jsou od podstaty vzdáleny stejně jako „pojmy“. „Účelem“ a „prostředkem“ se zmocňujeme procesu (– *vynalézáme* proces, který je uchopitelný!), pomocí pojmů se však zmocňujeme „věcí“, které proces tvoří.

26[75] *WM* 987 *KSA 11*, 168 n.

Na úvod.

§ 1. Nejobtížnější a nejvyšší podoba člověka se vydaří nejvzácněji: dějiny filosofie tak předvádějí hojnost nevydařených, nešťastných případů a nanejvýš pomalý krok; celá tisíciletí vpadají dovnitř a zavalí, čeho už bylo dosaženo, souvislost je stále znovu přerušována. Jsou to děsivé dějiny – dějiny nejvyššího člověka, člověka *moudrého*. – Nejvíce poškozeno je právě pamatování velkých, ne-

boť ti, kdo se zdařili jen zpola či vůbec ne, jich nedbají a vítězí nad nimi svými „úspěchy“. Pokaždé, kdy se ukáže „účinek“, nastoupí na jeviště masa lůzy; mluví-li do věcí malí a chudí duchem, jsou to hrozivá muka pro uši toho, kdo si s mrazením uvědomuje, že *osud lidstva závisí na vydaření jeho nejvyššího typu*. – Od dětství uvažuji o existenčních podmínkách moudrého člověka; a nechci smlčet své radostné přesvědčení, že je nyní v Evropě opět *možný* – snad po krátký čas

§ 2. Co se musí v moudrém člověku sejít? Je pochopitelné, proč je tak snadné, aby se nevydařil, zcela nezávisle na vnějších podmínkách.

§ 3. *Svět mínění* – jak hluboko vstupuje hodnocení do věcí, se dosud přehlíželo: jak věříme ve světě, jejž jsme si sami stvořili; i ve všech našich smyslových vjemech jsou stále ještě obsaženy morální hodnoty. – Omezenost obzoru kantovského idealismu (nakonec jím samým vyvráceného: co je nám po pravdě, když jde o naše nejvyšší hodnocení – „to pak *musíme* tomu či onomu věřit“, myslel si Kant)

26[93] *WM* 365 *KSA 11*, 175

Jednání vyššího člověka je ve své motivaci nepopsatelně *mnohotvárné*: nějakým slovem jako „soucit“ není ještě *vůbec nic* řečeno. Nejpodstatnější je pocit „kdo jsem já? kdo je druhý ve vztahu ke mně – hodnotící soudy jsou neustále činné.

26[100] *WM* 408 *KSA 11*, 176

Co filosofům *scházelo* a) historický smysl
b) znalost fyziologie
c) cíl do budoucna

Provádět kritiku beze vší ironie a morálního odsuzování.

26[105] *WM* 1043 *KSA 11*, 177

Není nic divného na tom, že je třeba několika tisíciletí, abychom dokázali opět navázat – na pár tisíciletích tolik nesejde!

26[117] *WM* 907 *KSA 11*, 180 n.

Abych *sám* přežil, mám *své* ochranné instinkty, pohrdání, ošklivost, netečnost atd. – ženou mě do samoty: avšak o samotě, kde *všechno cítím jako nutně propojené*, je pro mě každá bytost *božská*.

NB. abych mohl *něco* oceňovat a milovat, musím to chápat jako absolutně nutně propojené se vším, co je – musím tedy *kvůli tomu schvalovat veškeré bytí* a být vděčen náhodě, díky níž jsou tak drahocenné věci možné.

Kdybychom tak *mohli předvídat* ty nejpříznivější podmínky, za nichž vznikají bytosti s nejvyšší hodnotou! Je to nekonečně složité a pravděpodobnost nezdaru *velmi velká*: proto nevzbuzuje nadšení o to usilovat! – Skepsis.

– Proti tomu: odvahu, poznání, tvrdost, nezávislost, pocit nezodpovědnosti můžeme stupňovat, citlivost vah zjemňovat a očekávat, že na pomoc nám přijdou příznivé náhody. –

26[119] *WM* 259 *KSA 11*, 181 n.

Poznatek: při veškerém hodnocení jde o určitou perspektivu: *uchování* jedince, obce, rasy, církve, víry, kultury

– protože člověk *zapomíná*, že existuje pouze perspektivní hodnocení, hemží se vše hodnoceními, která si odporují, a *tudíž i odporujícími si pohnutkami* v *jednom* člověku. Je to *u člověka projev onemocnění*, na rozdíl od zvířete, kde všechny existující instinkty dostačují právě svým úlohám.

– k podstatě tohoto rozporuplného stvoření patří však velká metoda *poznání*: člověk cítí mnohá Pro a Proti – pozvedá se *ke spravedlnosti* – k pochopení *hodnocení mimo dobro a zlo*.

Nejmoudřejší člověk by byl *člověk nejbohatší na rozpory*, jenž by měl cosi jako orgány hmatu pro všechny lidské druhy: a sem tam své velké okamžiky *grandiózního souzvuku* – vysoká *náhoda* i v nás!

– jakýsi druh planetárního pohybu –

26[127] *WM* 496 *KSA 11*, 183 n.

O *různorodosti* poznání. Cítit *svůj* vztah (nebo vztah druhu) k mnohému dalšímu – jaké by mělo být „poznání“ druhého! Znát a poznávat druh už samo patří k existenčním podmínkám: přitom závěr, že by nemohly existovat (pro nás samé) žádné jiné druhy intelektu než ten, který nás uchovává, je zjevně ukvapený: tato *skutečná* podmínka existence je možná jen *náhodná* a možná vůbec není nezbytná.

Náš poznávací aparát není *zařízen* na „poznání“.

26[137] *WM* 498 *KSA 11*, 185

Nakolik je i náš intelekt důsledkem existenčních podmínek – neměli bychom ho, kdybychom ho neměli zapotřebí, a neměli bychom ho *takto*, kdybychom ho takto neměli zapotřebí, kdybychom mohli žít i jinak.

26[170] *WM* 610 *KSA 11*, 194

věda – přeměna přírody v pojmy za účelem ovládnutí přírody – to patří do rubriky „prostředky“

ale účel a vůle člověka musejí právě tak *růst*, záměr ve vztahu k celku

26[231] *WM* 686 *KSA 11*, 210

NB. Dosavadní člověk – takřka embryo člověka budoucnosti – jsou v něm *všechny* formující síly, které směřují *k člověku budoucnosti*: a protože jsou nesmírné, vzniká pro nynější individuum, čím *víc budoucnost určuje*, ***utrpení***. To je nejhlubší pojetí utrpení: formující síly na sebe narážejí.

Zjednotlivění individua nás nesmí mást – ve skutečnosti plyne něco dál *pod* individui. *Že* se individuum cítí jako jednotlivé, je *nejmocnější* ***ostruha*** v samotném postupu k nejvzdálenějším cílům: jeho hledání *svého* štěstí je prostředek, který na druhé straně drží pohromadě a krotí formující síly, aby nezničily samy sebe.

26[232] *WM* 1001 *KSA 11*, 210

Nikoli „lidstvo“, nýbrž *nadčlověk* je cílem! Neporozumění u *Comta*!

26[236] *WM* 615 *KSA 11*, 210

Poznání bude mít u vyššího druhu bytostí také nové formy, které nyní ještě nejsou nutné.

26[256] *WM* 1000 *KSA 11*, 216 n.

K titulu: „Proroctví“.

Myslím, že jsem *uhodl* cosi z duše nejvyššího člověka – možná každý, kdo ho uhodne, zahyne; ale kdo ho spatřil, musí napomáhat jeho *umožnění*.

Základní myšlenka: pro všechno svoje hodnocení musíme brát jako *určující* budoucnost – a nehledat zákony svého jednání ***za*** sebou!

26[262] *WM* 873 *KSA 11*, 219

Nerozumění egoismu: ze strany *nízkých* povah, které nevědí vůbec nic o dobyvačnosti a nenasytnosti velké lásky ani o překypujících pocitech síly, jež přemáhají, nutí k sobě, chtějí si přitisknout k srdci – pud umělce po jeho materiálu. Často si také smysl pro činnost jen hledá nějaký terén. – V obyčejném „egoismu“ chce právě „ne-ego“, *hluboce průměrná bytost*, rodový člověk své uchování – *to* pobuřuje, jakmile si toho vzácnější, citlivější a méně průměrní lidé všimnou. Ti pak soudí: „my *jsme* ti ***ušlechtilejší***! Záleží *víc* na *našem* uchování než na uchování toho dobytka!“

26[282] *WM* 752 *KSA 11*, 224

Podle toho, zda lid cítí: „jen málu lidí je dáno právo, poznání, schopnost vést atd.“, nebo „mnoha lidem“ – existuje vláda *oligarchická*, nebo *demokratická*.

Království *reprezentuje* víru v Jednoho zcela nadřazeného člověka, vůdce zachránce poloboha. Aristokracie *reprezentuje* víru v elitní lidství a vyšší kastu. Demokracie reprezentuje *nevíru* ve velké lidi a elitní společnost: „Každý je roven každému“, „V podstatě jsme všichni vespolek sobecký dobytek a chátra“

26[283] *WM* 1060 *KSA 11*, 224 n.

Aby bylo možné *snést* myšlenku návratu:

je třeba se osvobodit od morálky,

jsou třeba nové prostředky proti faktu *bolesti* (bolest pochopit jako nástroj, jako matku libosti – neexistuje *souhrnné* vědomí nelibosti)

je třeba *požitku* ze všech druhů nejistoty pokusnictví, jako protiváhy proti extrémnímu fatalismu

odstranit pojem nutnosti z nouze

odstranit „vůli“

odstranit „poznání o sobě“

co nejvíc zvýšit vědomí síly u člověka, jako toho, kdo tvoří nadčlověka.

26[284] *WM* 1059 *KSA 11*, 225

1. myšlenka: její předpoklady, které by musely být pravdivé, je-li ona pravdivá
   co z ní vyplývá
2. jako myšlenka *nejtěžší*: její domnělé působení, pokud mu nezabráníme, tj. pokud nebudou přehodnoceny všechny hodnoty
3. prostředky, jak ji *snést*
   přehodnocení všech hodnot:
   ne už rozkoš z jistoty, nýbrž z nejistoty
   ne už „příčina a účinek“, nýbrž stálá tvůrčí síla
   ne už vůle uchování, nýbrž moci atd.
   ne už pokorný obrat „všechno je *jen* subjektivní“, nýbrž „je to i *naše* dílo!“ buďme na ně hrdi!

26[294] *WM* 609 *KSA 11*, 228

Nestačí, když nahlédneš, v jaké nevědomosti žije člověk a zvíře; musíš mít k nevědomosti ještě i vůli a přiučit se jí. Potřebuješ pochopit, že bez tohoto druhu nevědomosti by byl život sám nemožný, že ona je podmínkou, za které jedině se živoucí uchovává a daří: musí kolem tebe stát velký, pevný zvon nevědomosti

26[300] *WM* 407 *KSA 11*, 230 n.

Filosofové zaujati ***proti***

vedeni instinktivními hodnotovými určeními, v nichž se zrcadlí dřívější kulturní stavy (nebezpečnější

1) zdání
2) změně
3) bolesti
4) smrti
5) tělesnosti, smyslům
6) osudu a nesvobodě
7) bezúčelnosti

NB. všemu lidskému, ještě víc zvířecímu, ještě víc látkovému

věří v absolutní poznání
poznání kvůli poznání
ve svazek ctnosti a štěstí
poznatelnost lidského jednání

ve falešné protiklady např. rozkoš a bolest
dobro a zlo
ve svody jazyka

26[360] *WM* 755 *KSA 11*, 245

Jak mi jsou socialisté směšní s tím svým pitomým optimismem o „dobrém člověku“, který čeká za bukem, jen až se odstraní dosavadní „řád“ a dá se průchod všem „přirozeným pudům“.

A právě tak směšná je protistrana, protože nepřiznává násilí v zákonu, tvrdost a egoismus v každém druhu autority. „Já a můj

typ“ chceme vládnout a přetrvat: kdo se zvrhne, je vypuzen nebo zničen – je základní cítění každého dávného zákonodárství.

Lidé nenávidí představu vyššího *druhu lidí* víc než monarchy. Anti-aristokratický: to si jen nenávist vůči monarchům bere za masku a – – –

26[376] *WM* 1053 *KSA 11*, 250

Moje filosofie přináší vítěznou myšlenku, na niž nakonec zahyne každý jiný způsob myšlení. Je to velká *šlechtící* myšlenka: rasy, které ji nesnesou, jsou odsouzeny; ty, které ji pociťují jako největší dobrodiní, jsou vyvoleny k panování.

26[392] *WM* 131 *KSA 11*, 253

Bezpočet jednotlivců vyššího druhu teď hyne: avšak *kdo vyvázne*, je silný jak čert. Podobně jako v období renesance.

26[409] *WM* 995 *KSA 11*, 260

Jak přijdou lidé k velké síle a k velké úloze? – Všechnu ctnost a zdatnost na těle i na duši získává člověk s námahou a v malém, mnohou pílí, sebepřemáháním, omezením se na nemnohé, četným houževnatým věrným opakováním týchž prací, týchž odříkání: avšak existují lidé, kteří se stali dědici a pány tohoto pomalu nabývaného bohatství ctností a zdatností – protože síly mnoha pokolení nabyté a nahromaděné díky šťastným a rozumným sňatkům a také šťastným náhodám nebyly promarněny a rozptýleny, nýbrž jsou spojeny pevným prstencem a vůlí. Nakonec se totiž zjeví člověk, nestvůrný obr síly, který vyžaduje obrovský úkol. Je to totiž právě naše síla, co o nás rozhoduje: a ubohá duchovní hra cílů a záměrů a pohnutek je jen popředím – byťsi i v tom slabé oči vidí věc samu.

26[417] *WM* 127 *KSA 11*, 263

Mám *radost* z vojenského vývoje Evropy, i z vnitřních anarchistických stavů: doba klidu a čínskosti, kterou Galiani pro toto století předpověděl, pominula. Osobní *mužná* zdatnost, tělesná zdatnost nabývá opět na ceně, hodnocení je tělesnější, výživa masitější. Krásní muži jsou opět možní. Vybledlá ustrašenost (v čele s mandaríny, jak o tom snil Comte) je za námi. Barbar v každém z nás je opět *akceptován*, i divoké zvíře. *Právě proto* to bude lepší s filosofy. – Kant je strašák na ptáky, konečně už!

26[425] *WM* 976 *KSA 11*, 264 n.

Proč se filosof vydaří *zřídka*: k jeho podmínkám patří vlastnosti, které obvykle člověka zahubí:

1) ohromná mnohost vlastností, filosof musí být *zkratkou* člověka, všech jeho vysokých a nízkých žádostí: nebezpečí protikladů, také hnusu ze sebe
2) musí být zvědavý do různých stran – nebezpečí roztříštěnosti
3) musí být spravedlivý a slušný v nejvyšším smyslu, ale hluboký i v lásce nenávisti (a nespravedlnosti)
4) nesmí být jen divákem, nýbrž zákonodárcem – soudcem i souzeným (pokud je zkratkou světa)
5) krajně různorodý, a přece pevný a tvrdý. Pružný.

26[449] *WM* 128 *KSA 11*, 269 n.

Ještě jsem nenašel *žádný* důvod k malomyslnosti. Kdo si uchová a vypěstuje *silnou vůli*, spolu se šíří ducha, má příznivější vyhlídky než kdy jindy. Neboť *vycvičit*elnost lidí v této demokratické Evropě velmi vzrostla; lidé, kteří se snadno učí, snadno se podrobí, jsou pravidlem: stádní zvíře, dokonce vysoce inteligentní, je připraveno. Kdo umí poroučet, najde takové, kteří poslouchat *musejí*: mám na mysli třeba Napoleona a Bismarcka. Konkurence se silnou a *ne*inteligentní vůlí, která klade nejvíce překážek, je malá. Kdo by nepovalil tyhle pány „Objektivní“ se slabou vůlí, jako je Ranke nebo Renan!

26[452] *WM* 420 *KSA 11*, 271

Nechci nikoho k filosofii přemlouvat: je nutné, je snad i žádoucí, aby filosof zůstal *vzácnou* rostlinou. Nic mi není protivnější než didaktické vychvalování filosofie jako u Seneky, nebo dokonce Cicerona. Filosofie má málo společného s ctností. Řeknu s dovolením i to, že také člověk vědy je něco od základu odlišného od filosofa. – Přeji si, aby ryzí pojem filosofa v Německu úplně nezanikl. Existuje zde tolik polovičatých bytostí všeho druhu, které by tímto vznešeným jménem rády zakryly svou nevydařenost.

[27. Léto – podzim 1884]

27[11] *WM* 984 *KSA 11*, 277

Velikost duše neoddělitelná od duchovní velikosti. Zahrnuje totiž nezávislost; ale bez duchovní velikosti by nezávislost neměla být dovolena, působí nepravost, dokonce ještě i chtěním činit dobro a konat „spravedlnost“. Menší duchové mají *poslouchat* – nemohou mít tedy *velikost*.

27[16] *WM* 997 *KSA 11*, 278

Učím: že jsou vyšší a nižší lidé a že jednotlivec může za určitých okolností ospravedlnit existenci celých tisíciletí – tj. plný bohatý velký celý člověk ve vztahu k bezpočtu neúplných zlomkovitých lidí.

27[17] *WM* 285 *KSA 11*, 279

Učím tomuto: stádo se snaží udržet určitý typus a brání se na obě strany, stejně tak proti těm, kdo od něho odpadají (zločinci atd.), jako proti těm, kdo nad ně vyčnívají. Tendencí stáda je směřovat ke klidu a uchování, není v něm nic tvůrčího.

27[18] *WM* 285 *KSA 11*, 279

Příjemné pocity, jež v nás vzbuzuje člověk dobrý vlídný spravedlivý (v protikladu k napětí, bázni, které vyvolává velký nový člověk), jsou *naše* osobní pocity bezpečí a rovnosti: stádní zvíře přitom velebí stádní povahu a cítí se pak samo dobře. Tento soud blahého pohodlí se maskuje krásnými slovy – tak vzniká „morálka".

Pozorujme však *nenávist stáda* vůči člověku pravdivému –

27[43] *WM* 875 *KSA 11*, 286

Vyšší člověk a člověk stádní

Pokud *scházejí* velcí lidé, pak se z velkých lidí minulosti dělají polobozi nebo celí bozi: propuknutí náboženství dokazuje, že člověk se už *netěší* z člověka (– „a z ženy také ne" s Hamletem) Nebo: přivede se mnoho lidí na jednu hromadu, jako parlamenty, s přáním, aby rovnou působily tyransky.

27[44] *WM* 875 *KSA 11*, 286

Schopnost „tyranizovat" je skutečnost velkých lidí: *dělají* menší *hloupými*.

27[59] *WM* 966 *KSA 11*, 289

Člověk v sobě na rozdíl od zvířete vypěstoval množství *protikladných* pudů a impulsů: díky této syntéze je pánem Země. – Morálky jsou výrazem lokálně omezených *odstupňování* v tomto rozmanitém světě pudů: aby člověka jejich *rozpory* nezahubily. Takže jeden pud jakožto pán, jemu protikladný pud pak oslaben, zjemněn, jakožto impuls, jenž tvoří *podnět* pro činnost pudu hlavního.

Nejvyšší člověk by měl největší množství pudů, a také v relativně největší síle, jaká se ještě dá snést. Vskutku: kde rostlina člověk osvědčuje svou sílu, nalézáme instinkty ženoucí se mocně *proti* sobě (např. Shakespeare), avšak zkrocené.

27[60] *WM* 983 *KSA 11*, 289

Výchova k takovým vladařským ctnostem, které ovládnou i vlastní blahovůli a soucit, tyto velké šlechtitelské ctnosti („odpouštět svým nepřátelům“ je proti tomu hračka), které *povznesou* do výše *afekt tvůrce* – už nikoli otesávat mramor! – Výjimečné a mocné postavení takových bytostí, ve srovnání s postavením dosavadních knížat: římský cézar s duší Krista.

[34. Duben – červen 1885]

34[18] *WM* 133 *KSA 11*, 427

XX. století.

Abbé Galiani jednou praví – – – jelikož já ovšem neválečné názory svého zesnulého přítele Galianiho naprosto nesdílím, nebojím se leccos předpovědět a tím, možná, příčinu válek přivodit.

34[19] *WM* 133 *KSA 11*, 427

Osudové *rozvažování*, po nejstrašnějším zemětřesení: s novými otázkami.

34[43] *WM* 60 *KSA 11*, 433

NB. Pozvolný nástup a vzestup středních a nízkých stavů (včetně nízkého druhu ducha a těla), který hojně preluduje už před francouzskou revolucí a byl by se prosadil i bez revoluce, v celku tedy převaha stáda nad veškerými pastýři a berany s sebou nese

1) soumrak ducha: ubývá spojení stoického a frivolního *zdání* štěstí, jaké je vlastní vznešeným kulturám: je *vidět* a *slyšet* mnohé utrpení, které se dříve snášelo a zakrývalo.

2) *morální* pokrytectví, jistý způsob chtít se v morálce *vyznamenat*, avšak stádními ctnostmi: soucitem péčí dobročinností, které mimo stádní sféru obvykle nikdo neuzná a neocení

3) *skutečné* velké množství spolutrpění a spoluradosti, zalíbení ve velké sounáležitosti, jak je vlastní všem stádním zvířatům – „smysl pro společenství“, „vlast“, všechno, kde nepřichází v úvahu individuum

34[59] *WM* 413 *KSA 11*, 438

Chod filosofie dosud nejvíce zdržovaly postranní morální úmysly.

34[74] *WM* 973 *KSA 11*, 443

Lidský horizont. Filosofy lze pojmout jako ty, kdo vyvíjejí krajní úsilí, aby *vyzkoušeli*, jak vysoko se může člověk *pozvednout*, obzvláště Platón: jak *daleko* sahá jeho síla. Avšak dělají to jako individua; možná byl větší instinkt cézarů, zakladatelů státu atd., kteří myslí na to, jak daleko může být člověk dohnán ve *vývoji* a za „příznivých okolností“. Ale nepochopili dostatečně, co jsou „příznivé okolnosti“. Velká otázka: kde dosud rostlina „člověk“ vzrostla nejnádherněji. K tomu je zapotřebí srovnávacího studia historie.

34[94] *WM* 955 *KSA 11*, 451

Pohled na dnešního Evropana mi skýtá mnohou naději: vytváří se tu smělá vládnoucí rasa, na širokém podkladu nanejvýš inteligentní masy stádní. Brzy dojde k tomu, že hnutí za spojení této masy nebudou už v popředí sama.

34[96] *WM* 962 *KSA 11*, 451 n.

NB. Velký člověk, člověk, jejž příroda vybudovala a vynalezla ve velkém stylu, co je to? Za prvé: má v celku svého konání dlouhou logiku, kterou lze kvůli její délce jen těžko přehlédnout, a která je tudíž zavádějící, má schopnost rozestřít svou vůli přes velké plochy svého života a všemi malými věcmi na sobě pohrdat a odhazovat je, třeba mezi nimi byly ty nejkrásnější „nejbožštější“ věci světa. *Za druhé: je chladnější, tvrdší, s méně zábranami* a bez *bázně před „míněním“*; scházejí mu ctnosti, které souvisejí s „úctou“

a vážeností, vůbec všechno, co patří ke „ctnosti stáda“. Nemůže-li *vést*, jde sám; stává se pak, že na leccos, nač cestou narazí, vrčí. 3) nechce „účastné“ srdce, nýbrž služebníky, nástroje; ve styku s lidmi mu jde vždy o to, aby z nich něco *udělal*. Ví, že je nesdělný: zdají se mu nevkusné „důvěrnosti“; a většinou důvěrný není, když ho za takového mají. Nemluví-li k sobě, má masku. Raději lže, než mluví pravdu: stojí to více ducha a *vůle*. Je v něm jakási samota, něco nepřístupného chvále a haně, jako vlastní soudní pravomoc, která nad sebou už nemá žádnou instanci.

34[112] *WM* 900 *KSA 11*, 457 n.

Poukazuji na něco nového: zajisté, pro tak demokratické společenství existuje nebezpečí barbara, ale je viděn jen dole, naspodu. Existuje však i *jiný* druh *barbarů*, ti přicházejí z výše: druh dobyvačných a vladařských povah, které hledají látku, již by mohli formovat. Takový barbar byl Prométheus. –

34[161] *WM* 75 *KSA 11*, 474 n.

NB. Zdatný řemeslník nebo učenec se dobře vyjímá, je-li hrdý na své umění a pohlíží na život skromně a spokojeně; naproti tomu není pro pohled nic žalostnějšího, než když nějaký švec či kantor dává s trpitelským výrazem na srozuměnou, že se narodil vlastně pro něco lepšího. Není nic lepšího než to, co je dobré! a to znamená: mít nějakou zdatnost a tvořit z ní, virtù, v italském smyslu renesance.

34[162] *WM* 75 *KSA 11*, 475

NB. Dnes, v době, kdy má stát nesmyslně tlustý břich, existují ve všech oblastech a odvětvích kromě vlastních pracovníků také ještě „zástupci“, např. kromě učenců ještě literáti, kromě trpících lidových vrstev ještě žvaniví vychloubační budižkničemové, kteří ono utrpení „zastupují“, a to už vůbec nemluvíme o politicích z povolání, kterým se dobře daří a z plných plic „zastupují“ před parlamentem „stavy nouze“. Náš moderní život je kvůli tomu množství meziosob nanejvýš *nákladný*; naproti tomu v antickém

městě, a v dozvucích pak ještě v leckterém městě Španělska či Itálie, lidé vystupovali sami a na takového moderního zástupce a překupníka by nic nebyli dali – leda kopanec!

34[164] *WM* 762 *KSA 11*, 476

Evropská demokracie představuje jen z nejmenší části rozpoutání sil: především je to rozpoutání leností, únav, *slabostí*.

34[176] *WM* 144 *KSA 11*, 478–480

Morálky a náboženství jsou hlavním prostředkem, jímž se z člověka dá utvářet, co se komu zlíbí: za předpokladu, že máme přebytek tvůrčích sil a můžeme svou tvůrčí vůli prosazovat po dlouhá období, ve formě ukládaných zákonů a mravů. Když jsem uvažoval o prostředcích, jak člověka udělat silnějším a hlubším, než byl dosud, myslel jsem především na to, pomocí jaké morálky se to dělo dosud. První, co jsem pochopil, bylo, že k tomu nelze použít morálku v Evropě obvyklou, o níž se ovšem filosofové a moralisté Evropy domnívají, že právě to je morálka sama a jediná – takové unisono filosofů je vskutku nejlepší důkaz toho, že ona morálka opravdu vládne. – Tato morálka je totiž vlastní *stádní* instinkt, který touží po pohodě, bezpečí, lehkosti života, a jeho posledním, vzadu skrytým přáním je obejít se bez všech vůdců a beranů. Dvě nejlépe kázané nauky této morálky se nazývají: „rovnost práv“ a „soucit se vším trpícím“ – a utrpení samo berou všechna stádní zvířata jako něco, co je třeba *odstranit*. Kdo však přemýšlí o tom, kde a jak rostlina člověk vzrostla nejsilněji a nejkrásněji, ten na rozdíl od evropské stádní morálky a falšování historie vyvodí z dějin tolik, že je k tomu nezbytné stupňovat nebezpečnost jeho postavení a vystavit jeho vynalézavého a proměnlivého ducha dlouhému tlaku a nátlaku, a že je tudíž zapotřebí tvrdosti, krutosti, mlčenlivosti, nepohodlí, nerovnosti práv, války, otřesů všeho druhu, zkrátka protikladu veškerých stádních ideálů. Že se dá učit a pěstovat morálka s takovými obrácenými úmysly jen v návaznosti na existující mravní zákon a jen jeho slovy a pod jeho okázalým pláštěm, že je tedy nutno vynalézt mnoho přechodných a lstivých forem, a že, jelikož je život jednoho člověka k uskutečnění

tak dlouhodobé vůle příliš krátký, musejí být vychováváni lidé, v nichž bude takové vůli zaručeno trvání po mnoho generací: to je pochopitelné stejně dobře jako ono Atakdále těchto myšlenek, tak dlouho nelehko vyslovitelné. Připravit obrácení hodnot u určitého silného druhu lidí a rozpoutat u nich množství pomlouvaných a na uzdě držených instinktů: o tom přemýšleje jsem zvažoval, jaký druh lidí vůbec na takto postaveném úkolu už nevědomky pracoval. Našel jsem pesimisty, poněvadž jejich nespokojenost se vším je *přinejmenším* logicky nutí i k nespokojenosti s přítomným stavem: proto jsem podporoval Schopenhauera a znalost indických filosofií, jež se v Evropě pozvolna šířila. I noční můra je prostředek, jak lidi náhle *probudit*. – Rovněž jsem našel zalíbení v jistých nenasytně dualistických umělcích, kteří jako Byron bezpodmínečně věří ve výsady vyšších lidí a svůdností svého umění přehlušují u vybraných lidí stádní instinkty a vyvolávají pudy opačné. Za třetí jsem ctil filology a historiky, kteří pokračují v objevování starověku, protože ve starém světě panovala jiná morálka než dnes a člověk byl tehdy v zajetí své morálky opravdu silnější, zlejší a hlubší: vábení, jímž starověk působí na silnější duše, je nejspíš nejjemnější a nejnenápadnější ze všech vábení vůbec.

Celý tento způsob myšlení jsem si pro sebe pojmenoval Dionýsova filosofie: úvaha, jež v tvorbě, přetváření člověka i věcí rozpoznává nejvyšší požitek bytí a v „morálce“ jen prostředek, jak propůjčit vládnoucí vůli takovou sílu a pružnost, aby se lidstvu takto vtiskla. Náboženství a výchovné systémy posuzuji podle toho, nakolik shromažďují a jako dědictví předávají sílu; a nic se mi nezdá podstatnějším předmětem studia než *zákony šlechtění*, aby se největší množství síly zase nepoztrácelo v bezúčelných svazcích a způsobech života.

34[177] *WM* 753 *KSA 11*, 480

Nejsem nakloněn 1) socialismu, protože úplně naivně sní o stádním nesmyslu „dobra pravdy krásy“ a rovných právech: také anarchismus chce, jen brutálnějším způsobem, tentýž ideál, 2) parlamentarismu a žurnalismu, protože to jsou prostředky, jimiž ze sebe stádní zvíře dělá pána.

34[178] *WM* 961 *KSA 11*, 480

Zaměřuji se na to, v jakých bodech historie vznikají velcí lidé. Význam dlouhých *despotických morálek*: napínají luk, pokud ho nezlomí.

34[195] *WM* 409 *KSA 11*, 486 n.

Filosofové 1) měli odjakživa úžasnou schopnost contradictio in adiecto.

2) důvěřovali pojmům stejně bezpodmínečně, jako nedůvěřovali smyslům: neuvážili, že pojmy a slova jsou naše dědictví z dob, kdy se v hlavách odehrávalo vše velmi temně a nenáročně.

NB. Co dochází filosofům až naposled: že si pojmy nesmějí už nechávat jen darovat, ne je pouze čistit a vyjasňovat, nýbrž především je *dělat*, *vytvářet*, ustavovat a přemlouvat k nim. Dosud se celkově pojmům věřilo, jako kdyby byly zázračným *věnem* z jakéhosi světa divů: ale nakonec to bylo dědictví našich nejvzdálenějších předků, těch nejhloupějších i těch nejchytřejších. Tahle *pieta* vůči tomu, co se *v nás nachází*, patří nejspíš *k morálnímu* ***elementu*** v ***poznání***. – Nejprve je zapotřebí absolutní skepse vůči všem tradičním pojmům (jak ji *možná* jednou už jeden filosof měl – Platón: *učil* ovšem přirozeně *opak* – –)

34[223] *WM* 109 *KSA 11*, 496 n.

NB. Zásada: ve všem, co ohlašuje moderního člověka, je cítit úpadek: ale v těsné blízkosti nemoci se nalézají známky nevyzkoušené síly a mocné duše. *Tytéž důvody, které způsobují zmenšování malých, ženou lidi silnější a vzácnější vzhůru až k velikosti.*

34[230] *WM* 540 *KSA 11*, 498

Pokoušitel.

Existuje mnoho druhů očí. Také sfinga má oči: a existuje tudíž mnoho druhů „pravd“, a neexistuje tudíž žádná pravda.

34[253] *WM* 493 *KSA 11*, 506

Pravda je ten druh omylu, bez něhož by určitý druh živých bytostí nemohl žít. Nakonec rozhoduje hodnota pro život. Velmi prostí a ctnostní lidé – – –

[35. Květen – červen 1885]

35[9] *WM* 132 *KSA 11*, 511 n.

Tihle dobří Evropané, jimiž jsme; čím se vyznačujeme oproti lidem vlastí a otčin?

Za prvé: jsme atheisté a imoralisté, leč podporujeme nejprve všechna náboženství a morálky stádního instinktu: jimi se totiž připravuje lidský druh, který nám jednou musí padnout do rukou, který bude nutně po naší ruce *toužit*.

Mimo dobro a zlo, avšak žádáme, aby se stádní morálka těšila bezpodmínečné posvátné úctě.

Vyhrazujeme si mnoho druhů filosofie, které je třeba učit: za určitých okolností i pesimistickou, jako kladivo; i evropský buddhismus bude možná nezbytný.

Pravděpodobně podpoříme vývoj a zrání demokratického zřízení: rozvíjí slabost vůle: v „socialismu“ – spatřujeme osten, který – – – před pohodlností

Postoj k národům. Čemu dáváme přednost; pozorně sledujeme výsledky křížení.

Stranou, zámožní, silní: ironie vůči „tisku“ a jeho vzdělávání. Starost, aby se vědečtí lidé nezměnili v literáty. Stavíme se s pohrdáním ke každému vzdělání, které se snáší se čtením novin, či dokonce s jejich psaním.

Svá nahodilá postavení (jako Goethe, Stendhal), své prožitky bereme jako přechodná útočiště, jaká občas potřebuje a přijímá poutník – dáváme si pozor, abychom nezdomácněli.

Co máme navíc oproti svým spolulidem, je disciplina voluntatis.[1] Veškerá síla vynakládána na *vývoj síly vůle*, na umění, jež nám dovoluje nosit masky, masky rozumění *mimo* afekty (a přechodně také myslet „nadevropsky“)

Příprava na to, abychom se stali pány Země; zákonodárce budoucnosti. Přinejmenším z našich dětí. Základní zřetel k manželství.

35[10] *WM* 956 *KSA 11*, 512

Tytéž podmínky, jež ženou kupředu vývoj stádního zvířete, pohánějí i vývoj zvířete vůdčího.

35[15] *WM* 658 *KSA 11*, 513 n.

K plánu. Úvod.

1. organické funkce přeloženy zpět do základní vůle, vůle k moci – a z ní odštěpeny.

2. myšlení, cítění, chtění ve všem živém –

co je rozkoš jiného než: dráždění pocitu moci nějakou překážkou (ještě silněji rytmickým bráněním a odporováním) – takže tím naroste. Tudíž ve vší rozkoši obsažena bolest. – Má-li být rozkoš hodně velká, musejí bolesti trvat dlouho a napětí luku musí ohromně vzrůst.

3. vůle k moci se specializuje jako vůle k obživě, k vlastnění, k *nástrojům*, ke služebníkům – poslouchat a panovat: tělo.

– silnější vůle diriguje slabší. Vůbec neexistuje jiná kauzalita než kauzalita od vůle k vůli. Dosud ještě vůbec žádná mechanistická – – –

4. duchovní funkce: vůle k tvorbě, k připodobnění atd.

Příloha. Velké omyly filosofů.

[1] kázeň vůle

35[18] *WM* 967 *KSA 11*, 515

(50)

Nemohl by člověk právem počítat všechny *velké* lidi mezi *zlé*? V jednotlivci se to nedá vždy prokázat. Často si mohli mistrovsky hrát na schovávanou, takže si osvojili gesta a vnějškové projevy velkých ctností. Často ctnosti ctili vážně a s vášnivou tvrdostí vůči sobě samým, avšak z krutosti – podobné věci viděny z dálky klamou. Mnozí sami sobě špatně rozuměli, když – – – nezřídka vyburcuje velký úkol velké kvality, např. spravedlnost. Podstatné je: ti největší mají možná i velké ctnosti, avšak právě tehdy i jejich protiklady. Domnívám se, že právě z existence protikladů a z jejich prožitku vzniká velký člověk, *luk s velkým napětím*

35[27] *WM* 899 *KSA 11*, 520

Naši psychologové, jejichž pohled bezděky ulpívá jen na symptomech dekadence, zaměřují naši nedůvěru stále znovu proti duchu.

35[28] *WM* 899 *KSA 11*, 520 n.

Noví barbaři. Všude jsou vidět jen oslabující účinky ducha, které rozmazlují a zvyšují choulostivost: ale teď přicházejí:

Cynici.
Pokoušitelé.
Dobyvatelé.

Sjednocení duchovní nadřazenosti s dobrým zdravím a překypujícími silami.

35[30] *WM* 263 *KSA 11*, 522

1. *Vidět* a *ukazovat* problém morálky – to se mi jeví jako nová úloha a hlavní věc. Popírám, že se to dělo v dosavadní morální filosofii.

35[31] *WM* 424 *KSA 11*, 522

Nemusíme předstírat vědeckost tam, kde ještě není čas být vědecký; avšak ani skutečný badatel by neměl z ješitnosti předstírat nějaký druh metody, jejíž čas v podstatě ještě nenastal. Stejně tak

nepravým aranžováním dedukce a dialektiky „nefalšovat“ věci a myšlenky, na něž přišel jinak. Tak falšuje Kant ve své „morálce“ svůj niterný psychologický sklon; novějším příkladem je etika Herberta Spencera. – *Skutečnou* cestu, jak nám naše myšlenky přišly, bychom neměli halit a hatit. Nejhlubší a nejnevyčerpatelnější knihy budou mít zřejmě vždy cosi z aforistického a nenadálého charakteru Pascalových *Pensées*. *Hnací* síly a hodnocení jsou dlouho pod povrchem; to, co vystupuje, je účinek.

35[32] *WM* 424 *KSA 11*, 522 n.

Bráním se proti všemu předstírání vědeckosti:

1) ve vztahu k *výkladu*, pokud neodpovídá genezi myšlenek,

2) v nárocích na *metody*, které možná v určitém období vědy ještě vůbec nejsou možné,

3) v nárocích na *objektivitu*, na chladnou neosobnost tam, kde, jako u všeho hodnocení, každým slovem vyprávíme o sobě a o svých vnitřních zážitcích. Existují směšné druhy ješitnosti, např. ješitnost Sainte-Beuvova, který se po celý život zlobil, že tu a tam byla v jeho Pro a Proti skutečná vřelost a vášeň, a rád by je ze svého života nějakou lží odstranil.

35[44] *WM* 422 *KSA 11*, 530 n.

Pověry o filosofovi, záměna s *vědeckým* člověkem. Jako kdyby hodnoty vězely ve věcech a stačilo je jen zjistit. Nakolik zkoumají v rámci *daných* hodnot (jejich nenávist vůči zdání, tělu apod.). Schopenhauer ohledně morálky. (Výsměch utilitarismu) Nakonec jde záměna tak daleko, že darwinismus platí za filosofii: a vláda je teď v rukou člověka *vědeckého*.

Také Francouzi jako Taine hledají, anebo se domnívají, že hledají, aniž hodnotové míry už mají. Klanění se „faktům“, druh kultu.

Ve skutečnosti existující hodnocení *ničí*.

Vysvětlit toto nedorozumění. Poroučející vzniká zřídka, sám sebe špatně vykládá. Člověk rozhodně *chce* autoritu sejmout ze sebe a vložit ji do *okolností*. – V Německu patří hodnocení kritikovo do historie procitající *mužnosti*. Lessing atd. (Napoleon

o Goethovi) Německá romantika tento pohyb ve skutečnosti opět zvrátila: a v německé filosofii má *pověst*, že díky ní byla odstraněna skepse a *víra* mohla být *dokázána*. Obě tendence kulminují v Hegelovi: v zásadě zobecnil fakt německé kritiky a fakt německé romantiky – jakýsi dialektický fatalismus, ale na počest ducha, ve skutečnosti s *podřízením* filosofa skutečnosti. – Kritik *připravuje*: nic víc!

U Schopenhauera svítá, že filosofovým úkolem je určovat *hodnotu*: stále ještě pod vládou eudaimonismu (posměch Hartmannovi) ideál pesimismu.

35[45] *WM* 463 *KSA 11*, 531 n.

Filosof jako zákonodárce, jako pokoušitel nových možností, jeho prostředky. *Používá* náboženství. Nový zákon – co dokáže křesťanství.

Jeho protiklad: morálka stádních zvířat.

Stejně tak volnomyšlenkáři atd.

Jak si dnes stádní zvířata představují „vyššího člověka“: ukázat na V. Hugovi.

Moji připravovatelé: Schopenhauer –

v jakém smyslu jsem pesimismus prohloubil a teprve vynalezením jeho nejvyššího protikladu si ho pocitově zcela přisvojil.

Poté: ideální umělci, dorost z napoleonského hnutí.

Poté: vyšší Evropané, předchůdci *velké politiky*.

Poté: Řekové a jejich vznik. Ve „Zrození tragédie“ je několik pokynů o poměru „nouze“ a „umění“.

Němci a *duch*.

Osobní výchova filosofa v samotě.

Dionýství.

35[47] *WM* 603, 978, 979 *KSA 11*, 533 n.

§ Žádní kritici. Rozpaky. Konečně „člověk vědecký“. Angličané.

§ Ani pesimisté, ani optimisté. Schopenhauerovo velké stanovisko – že zrušení iluze nedává ještě pravdu, nýbrž jen *kus nevědění navíc*, rozšíření našeho „prázdného prostoru“, nárůst naší vnitřní „pustiny“ –

§ základní myšlenka: nové hodnoty je třeba nejprve vytvořit – toho nezůstaneme *ušetřeni*! Filosof musí být jako zákonodárce. Nové druhy. (Jako byly dosud šlechtěny nejvyšší druhy (např. Řekové): tento druh „náhody“ ***chtít*** *vědomě)*
§ Jeho prostředky: náboženství, morálky
§ Význam křesťanství.
§ Význam demokratického způsobu myšlení.
§ Volnomyšlenkáři, patří k tomuto hnutí? Victor Hugo.
§ Nevědomé pohyby opačným směrem: Napoleon, třicátá léta, Richard Wagner.
§ Nový filosof může vzniknout jen ve spojení s vládnoucí kastou, jako její nejvyšší zduchovnění. Velká politika, vláda země nablízku; naprostý nedostatek *principů* k tomu – (Ironie vůči *prázdnému* německému duchu)
§ Evropan a jeho vzdělání.
§ Perioda velkých *pokusů*. Lidé s vlastním kánonem hodnot. Instituce k šlechtění vyšších lidí,
§ „Interim“ filosofů. Jejich osamělost.
§ Připravovat „Mimo dobro a zlo“. Stav „morálky“.
15 § Dionýsos.

15:100 | 6
3 velké strany každý oddíl

35[54] *WM* 1064 *KSA 11*, 536

To, že se nikdy nedosáhlo stavu rovnováhy, dokazuje, že takový stav není možný. Avšak v neurčeném prostoru by ho muselo být dosaženo. Rovněž v prostoru kulovitém. Příčinou věčného pohybu a nakonec veškeré „nedokonalosti“ musí být ***podoba*** *prostoru*.
Že „síla“ a „klid“ „zůstávat se sebou stejný“ si odporují. Míra síly jako veličina pevná, její podstata však plynoucí, napínající, nutící, – – –

35[55] *WM* 1064 *KSA 11*, 537

Odmítnout „bezčasí“. V určitém okamžiku síly je dána absolutní podmíněnost nového rozdělení všech jejích sil: nemůže zůstat

v klidu. „Změna“ patří k podstatě samé, tedy také časovost: tím se však jen ještě jednou pojmově určuje nutnost změny.

35[76] *WM* 943 *KSA 11*, 543–545

(49) Co je *vznešené*? *Předmluva* k *„Rozličné názory a výroky“*

– pečlivost v tom nejpovrchnějším, dokonce zdání frivolnosti, ve slově, šatu, postoji, pokud tato pečlivost odděluje, drží v odstupu, chrání před záměnou.
– pomalé gesto, i pomalý pohled. Neexistuje příliš mnoho hodnotných věcí: a ty přicházejí samy a samy chtějí k hodnotným. Obdivujeme jen těžko.
– snášení chudoby a nuzoty, také nemocí.
– vyhýbat se malým poctám a nedůvěřovat každému, kdo snadno chválí: neboť kdo chválí, věří, že tomu, co chválí, rozumí: rozumět však – prozradil to Balzac, tento typický ctižádostivec – comprendre c’est égaler.[1]
– Naše pochybnost o sdělitelnosti srdce jde do hloubky; samota nikoli jako zvolená, nýbrž jako daná,
– přesvědčení, že má člověk povinnosti jen vůči sobě rovným, vůči ostatním se chová, jak se mu to hodí: že jen inter pares lze doufat ve spravedlnost (bohužel ještě dlouho s ní nelze počítat).
– ironie vůči „nadaným“; víra v rodovou šlechtu i v mravech. „Aristokrati ducha“ – je oblíbené slovo pro Židy.
– vždy se cítit jako ten, kdo má *udílet* pocty: zatímco jen nepříliš často se najde někdo, kdo by směl poctít jeho.
– vždy v převleku: čím vyššího druhu, tím více má člověk zapotřebí inkognita. Bůh, kdyby existoval, směl by se, už jen ze slušnosti, ukazovat ve světě jen jako člověk.
– schopnost otia, bezpodmínečné přesvědčení, že řemeslo v každém smyslu sice není hanba, ale určitě zbavuje šlechtictví. Nikoli „píle“ v měšťanském smyslu, jakkoli si jí dokážeme vysoce cenit, nebo jako ti nenasytně kdákající umělci, kteří to dělají jako slepice – kdákají a snesou vejce a zase kdákají.

[1] rozumět znamená činit lho-stejným

– bereme *v ochranu* umělce a básníky a ty, kdo jsou v čemkoli mistry: avšak jako bytosti, jež *jsou* vyššího druhu než tihle, kteří jen něco *umějí*, než pouze „lidé produktivní“, nás s nimi nezaměňujte.
– zalíbení ve *formách*; ochrana všeho formálního, přesvědčení, že zdvořilost je jedna z velkých ctností; nedůvěra vůči všem druhům uvolněných způsobů, včetně veškeré svobody tisku a myšlení, protože mezi nimi duch zpohodlní a znemotorní a rozvalí se.
– zalíbení v *ženách* jako v možná menším, ale jemnějším a lehčím druhu bytostí. Jaké štěstí setkávat se s bytostmi, jež mají neustále v hlavě tanec a pošetilost a parádu! Jsou vytržením pro všechny velmi napjaté a hluboké mužské duše, jejichž život je zatížen velkou zodpovědností.
– zalíbení v knížatech a kněžích, protože udržují – přinejmenším symbolicky, a viděno v celku dokonce doopravdy – víru v odlišnost lidských hodnot, zkrátka v odstupňování, ba i v hodnocení minulosti.
– umění mlčet: avšak o tom ani slova před posluchači.
– snášení dlouhých nepřátelství: nedostatek snadné smířlivosti.
– hnus z demagogie, z „osvícení“, „útulnosti“, z vulgární důvěrnosti.
– sbírání drahocenných věcí, potřeby vysoké a vybíravé duše; nechtít mít nic společného. *Vlastní* knihy, *vlastní* krajiny.
– vzdorujeme zlým i dobrým zkušenostem a nezobecňujeme tak rychle. Jednotlivý případ: jak ironičtí jsme vůči jednotlivému případu, má-li natolik špatný vkus, že se chová jako pravidlo.
– milujeme naivitu a naivní lidi, ale jako diváci a vyšší bytosti, Faust nám připadá stejně naivní jako jeho Markétka.
– dobrých si ceníme málo, jako stádních zvířat: a víme, jak často se mezi nejhoršími, nejzlejšími nejtvrdšími lidmi skrývá nedocenitelná zlatá kapka dobra, která veškerou pouhou dobrotivost a mléčnou duši – – –
– nemyslíme si, že člověk našeho druhu je vyvrácen svou neřestí či svými pošetilostmi. Víme, že jsme těžko poznatelní a že máme všechny důvody stavět jiné důvody do popředí.

35[82] *WM* 1055 *KSA 11*, 547

Pesimistický způsob uvažování a učení, extatický nihilismus může být za určitých okolností právě pro filosofa nepostradatelný: jako mocný nátlak a kladivo, kterým rozbíjí a odklízí z cesty upadající a odumírající rasy, aby prorazil dráhu novému řádu života nebo aby tomu, co upadá a chce odumřít, vnukl touhu po konci.

K zpomalení a prohloubení národů a ras může pesimistický způsob uvažování, náboženství negace a útěku ze světa, extatické odsmyslnění a zošklivění života – – –

[36. Červen – červenec 1885]

36[3] *WM* 792 *KSA 11*, 550

Německu, oplývajícímu šikovnými a vzdělanými učenci, se už dlouho takovou měrou nedostává velkých duší a mocných duchů, že zjevně zapomnělo, co *velká* duše, co *mocný* duch je: a v současné době se staví, takřka s dobrým svědomím a bez jakýchkoli rozpaků, na tržiště průměrní a navíc nepříliš vydaření lidé a vychvalují sami sebe jako velké muže a reformátory; jako to například činí Eugen Dühring, šikovný a vzdělaný učenec, který však téměř každým slovem prozrazuje, že v něm přebývá malicherná duše a drtí ho omezené a závistivé pocity; také že ho nepohání mocný, překypující, blahodárně rozhazovačný duch – nýbrž ctižádost! Avšak honit se za poctami v této době je filosofa nehodno ještě více než v dobách dřívějších: dnes, kdy vládne lůza, kdy pocty rozdává lůza!

36[7] *WM* 367 *KSA 11*, 552

Můj *„soucit“*. – Je to pocit, pro nějž mi žádné jméno nestačí: pociťuji ho tam, kde vidím mrhání cennými schopnostmi, například při pohledu na Luthera: jaká síla a jaké nemístné buranské problémy (v době, kdy ve Francii už byla možná udatná a radostná skepse takového Montaigne!) Nebo tam, kde vidím, jak někdo

vlivem jakési náhodné hlouposti zaostává za tím, co se z něho mohlo stát. Anebo dokonce při myšlence na osud lidstva, když někdy v úzkosti a s pohrdáním sleduji dnešní evropskou politiku, která za všech okolností pracuje i na tkáni *veškeré* lidské budoucnosti. Ano, co by se jen mohlo z „člověka“ stát, kdyby – –! Toto je můj druh „soucitu“; byť třeba neexistuje trpící, *s nímž* tu trpím.

36[11] *WM* 443 *KSA 11*, 552

V podstatě je morálka vůči vědě naladěna *nepřátelsky*: už u Sókrata tomu tak bylo – věda totiž chápe jako důležité ty věci, které nemají co činit s „dobrý“ a „zlý“, a tudíž citu pro „dobrý“ a „zlý“ *ubírají na váze*. Morálka však chce, aby jí sloužil celý člověk ze všech sil: považuje to za mrhání někoho, kdo na mrhání *není dost bohatý*, jestliže se člověk vážně stará o rostliny a hvězdy. Proto to šlo v Řecku, jakmile Sókratés zavlekl do vědy chorobu moralizování, s vědeckostí rychle s kopce; výšin smýšlení takového Démokrita, Hippokrata a Thúkydida se už podruhé nedosáhlo.

36[15] *WM* 1062 *KSA 11*, 556 n.

Kdyby měl svět nějaký cíl, muselo by ho být už dosaženo. Kdyby pro něj existoval nezamýšlený konečný stav, muselo by ho být rovněž dosaženo. Kdyby byl vůbec s to nějakého setrvání a ztuhnutí, nějakého „bytí“, kdyby měl jen po jediný okamžik ve všem svém dění tuhle schopnost „bytí“, pak by už zas dávno bylo po všem dění, tedy též po všem myšlení, po veškerém „duchu“. Fakt „ducha“ *jakožto dění* dokazuje, že svět nemá žádný cíl, žádný konečný stav a že není schopen bytí. – Avšak starý zvyk myslet u všeho dění na cíle a u světa na řídícího tvůrčího boha je tak mocný, že je pro myslitele obtížné nemyslet samu bezcílnost světa zase jako úmysl. Na tento nápad – že se tedy svět úmyslně *vyhýbá* cíli, a dokonce dokáže uměle zabránit tomu, aby se neocitl v nějakém koloběhu – musejí připadnout všichni ti, kdo by chtěli světu nadekretovat schopnost *věčné novosti*, tj. předepsat konečné, určité neproměnlivě stejně velké síle, jíž „svět“ je, zázračnou schopnost *nekonečně* nové tvorby jejích forem a stavů. Svět, i když už není bohem, má být přece schopen božské tvořivé síly, síly nekoneč-

ných proměn; má si úmyslně *zabraňovat* v tom, aby se vrátil do některé ze svých starých forem, má mít nikoli jen úmysl, nýbrž i *prostředky*, aby se sám *uchránil* před každým opakováním; má tudíž v každém okamžiku *kontrolovat* každý ze svých pohybů, aby se vyhnul cílům, konečným stavům, opakováním – a co všechno by ještě mohly být důsledky takového neomluvitelně bláznivého způsobu myšlení a přání. Je to stále ještě starý náboženský způsob myšlení a přání, jakási touha věřit, že *v něčem* je svět přece jen roven starému milovanému, nekonečnému, neomezeně tvořivému bohu, že v něčem přece jen „starý bůh ještě žije" – ona Spinozova touha vyjádřená ve slovu „deus sive natura" (on cítil dokonce „natura sive deus").[1] Jaká je to tedy věta a víra, v níž se co nejurčitěji formuluje rozhodný obrat, již dosažená *převaha* vědeckého ducha nad duchem religiózním, který vybásňuje bohy? Nezní ta věta snad: svět jako síla nesmí být myšlen bezmezný, neboť tak myšlen být *nemůže* – zakazujeme si pojem *nekonečné* síly jako *neslučitelný s pojmem „síly"*. Tudíž – světu chybí také schopnost věčné novosti.

36[17] *WM* 988 *KSA 11*, 557–559

Ale komu tohle všechno říkám? Kdepak jsou tihle „svobodní duchové"? Existuje něco takového „mezi námi"? –

Rozhlížím se kolem sebe: kdo uvažuje, kdo v tom cítí jako já? Kdo chce to, co chce moje nejskrytější vůle? Avšak dosud jsem nikoho nenašel. Možná jsem jen špatně hledal? Možná se musejí ti, kdo trpí mým druhem nové nouze a nového štěstí, skrývat stejně, jako se skrývám já? A nasazovat masky, jak jsem to dělal já? – A tudíž se špatně hodit ke hledání sobě podobných?

My noví filosofové, my pokoušející, myslíme jinak – a nechceme zůstat jen u myšlení. My myslíme *svobodněji* – možná nadejde den, kdy bude očividné, že také svobodněji jednáme. Zatím nás lze těžko rozpoznat; musíme být zaměňováni. Jsme „volnomyšlenkáři"?

---

[1] „bůh čili příroda", „příroda čili bůh"

Ve všech evropských zemích stejně jako v Severní Americe existují teď „volnomyšlenkáři“: patří k nám? Nikoliv, pánové, vy chcete přibližně *opak* toho, k čemu míří úmysly oněch filosofů, jež nazývám pokoušiteli; ti cítí pramálo pokušení vyměňovat si s vámi prolhané zdvořilosti. Ano, kdybyste vy „volnomyšlenkáři“ měli aspoň potuchu o tom, *od čeho* se lze osvobodit a *kam* je pak člověk hnán! myslím, že byste se stali nejzarytějšími protivníky toho, co nazývám svou „svobodou ducha“ a svým „mimo dobro a zlo“.

Že už nemám zapotřebí věřit v „duše“, že popírám „osobnost“ a její údajnou jednotu a v každém člověku nacházím materiál k velmi rozličným „personae“ (a maskám), že pro mne „absolutní duch“ a „ryzí poznání“ znamenají bájné tvory, za nimiž se špatně skrývá contradictio in adiecto – tím jsem možná na téže dráze jako mnoho „volnomyšlenkářů“, nehledě už vůbec na popírání *boha*, o němž se ještě i dnes několik počestných Angličanů domnívá, že jím projevují nesmírnou dávku volnomyšlenkářství. Co mě od nich dělí, jsou hodnocení: neboť oni všichni patří k demokratickému hnutí a chtějí rovná práva pro všechny, spatřují ve formách dosavadní staré společnosti příčiny současných nedostatků a nešvarů, nadchli se pro rozbití těchto forem: a zatím se jim zdá, že to nejlidštější, co mohou dělat, je dopomáhat všem lidem k jejich stupni duchovní „svobody“. Zkrátka a špatně, patří k *„nivelizátorům“* – k onomu druhu lidí, který jde v každém ohledu hrubě proti mému vkusu a ještě víc proti rozumu: já chci, i v záležitostech ducha, válku a protiklady; a více války než kdy dřív a víc protikladů než kdy dřív; schválil bych ještě spíš tu nejtvrdší despocii (jako školu pružnosti ducha) než zavlhle vlažný vzduch „tlakuprostého“ věku, ve kterém všechen duch pohodlní a hloupne a rozvaluje údy. Jsem v tom ještě i dnes, čím jsem byl – „nečasový“.

My noví filosofové však začínáme nejen vylíčením skutečných stupňů a rozdílnosti hodnot lidí, nýbrž chceme také pravý opak připodobňování, vyrovnávání: učíme odcizování v každém smyslu, rozvíráme propasti, jaké tu ještě nebyly, chceme, aby byl člověk více zlý než kdy dřív. Prozatím ještě žijeme navzájem si cizí a skryti. Z mnoha důvodů budeme muset být poustevníky a nasazovat si dokonce masku – budeme se proto špatně hodit pro hledání sobě podobných. Budeme žít sami a pravděpodobně

poznáme muka všech sedmi samot. Vběhneme-li si však do cesty, náhodou, pak se lze vsadit, že se nepoznáme anebo se budeme navzájem klamat.

36[18] *WM* 630 *KSA 11*, 559

Nechci mluvit o chemických *„zákonech“*: má to morální pachuť. Spíše jde o absolutní určení mocenských poměrů: co je silnější, ovládne slabší, nakolik slabší nedokáže prosadit svůj stupeň samostatnosti – tady není slitování, není ohledů, natož ctění „zákonů“!

36[19] *WM* 494 *KSA 11*, 559 n.

Je nepravděpodobné, že by naše „poznání“ mělo sahat dále, než zhruba vystačí k uchování života. Morfologie nám ukazuje, jak se smysly a nervy stejně jako mozek vyvíjejí ve vztahu k obtížnosti vyživování.

36[20] *WM* 637 *KSA 11*, 560

Také v říši anorganické je pro atom síly významný jen jeho soused: síly v dálce se vyrovnávají. Zde tkví jádro perspektivismu a toho, proč je živá bytost skrz naskrz „egoistická“.

36[21] *WM* 655 *KSA 11*, 560

Slabší se tlačí k silnějšímu, kvůli potřebě potravy; chce najít útočiště, pokud možno splynout *vjedno*. Silnější od sebe naopak odhání, nechce tímto způsobem zaniknout; když roste, spíše se štěpí na dva a vícero. Čím větší je puzení k jednotě, tím více lze usuzovat na slabost; čím více puzení k různosti, rozlišení, vnitřnímu rozpadu, tím víc je zde síly.

Pud k přiblížení – a pud něco odstrkovat jsou v neorganickém i organickém světě poutem. Veškerá separace je předsudek.

Vůle k moci v každé kombinaci sil, *bránit se proti silnějšímu*, *vrhat se na slabšího* je *správnější*. NB. Procesy jako „podstata“.

36[22] *WM* 642 *KSA 11*, 560

Spojení neorganického a organického prvku musí spočívat v odpuzující síle, kterou uplatňuje každý atom síly. Život by se dal definovat jako trvalý způsob konstelování sil, ve kterém různí bojující nestejně rostou. Nakolik je i v poslouchání obsažen odpor; vlastní moc naprosto není odevzdána. Právě tak je v poroučení zároveň uznáno, že absolutní moc protivníka nebyla poražena ani přisvojena, zrušena. „Poslouchání“ i „poroučení“ jsou formy bojové hry.

36[23] *WM* 520 *KSA 11*, 561

Neustálé přechody nedovolují mluvit o „individuu“ atd.; sám „počet“ bytostí je v toku. Nemluvili bychom o čase a nevěděli bychom nic o pohybu, kdybychom se nedomnívali, že vidíme – zhruba – něco „stojícího“ vedle „pohybujícího se“. Právě tak bychom nevěděli o příčině a účinku a bez mylné koncepce „prázdného prostoru“ bychom se vůbec ke koncepci prostoru nedostali. Věta identity má na pozadí „zdání“, že existují stejné věci. Dějící se svět v přísném slova smyslu by nemohl být „chápán“ ani „poznáván“: jen pokud „chápající“ a „poznávající“ intelekt nachází již nahrubo vytvořený svět, přitesaný ze samých zdánlivostí, avšak pevný, pokud tento druh zdání život udržuje – jen potud existuje něco jako „poznání“: tj. poměřování dřívějších a mladších omylů navzájem.

36[25] *WM* 545 *KSA 11*, 561 n.

Věřím v absolutní prostor, jako substrát síly: ta omezuje a utváří. Čas věčný. Ale o sobě neexistuje prostor ani čas: „Změny“ jsou jen jevy (nebo smyslové procesy pro nás); pokud mezi nimi nastolíme jakkoli pravidelný návrat, není tím *zdůvodněno* nic než právě fakt, že se tak vždy dělo. Pocit, že post hoc jest propter hoc,[1] lze snadno dovodit jako nedorozumění; je to pochopitelné. Ale jevy nemohou být „příčinami“!

[1] po něčem, (tudíž) v důsledku něčeho

36[26] *WM* 549 *KSA 11*, 562

„Subjekt“ „objekt“ „predikát“ – taková rozdělení byla *vytvořena* a všem zdánlivým faktům se teď navlékají jako schémata. Základní chybné pozorování je, když se domnívám, že jsem to *já*, kdo něco činí, kdo něco snáší, kdo něco *„má“*, kdo *„má“* nějakou vlastnost. Toto „činit“, „snášet“ „mít“ – – –

36[28] *WM* 645 *KSA 11*, 562

Že se „dědičnost“, jako něco zcela neobjasněného, nedá použít k objasnění, nýbrž jen k označení, fixaci problému. Totéž platí i o „schopnosti přizpůsobení“. Ve skutečnosti není morfologickým výkladem, za předpokladu, že byl dokončen, nic *vysvětleno*, nýbrž jen *popsán* nesmírně obsáhlý stav věcí. Jak může být nějaký orgán k nějakému účelu použit, *to* vysvětleno není. Nebylo by to vysvětleno ani předpokladem causae finales, ani causae efficientes v těchto věcech. Pojem „causa“ je jen vyjadřovací prostředek, nic víc, prostředek k označení.

36[29] *WM* 646 *KSA 11*, 562 n.

Existují analogie, např. k naší paměti jiná paměť, která na sebe při dědění a vývoji upozorňuje tvarem. K našemu vynalézání a experimentování např. vynalézání v aplikaci nástrojů k novým účelům atd. To, co nazýváme svým „vědomím“, je bez viny na všech podstatných procesech našeho uchování a našeho růstu; a žádná hlava by nebyla tak subtilní, aby uměla zkonstruovat víc než stroj – každý organický proces je v tom mnohem dál.

36[31] *WM* 619 *KSA 11*, 563

Vítězný pojem „síla“, s nímž naši fyzikové *odstranili* ze světa boha, vyžaduje doplnění: musí mu být ještě přiřčen vnitřní svět, jejž označuji jako „vůli k moci“, tj. jako nenasytnou žádost moc osvědčovat; nebo užití, výkon moci, jako tvůrčí pud atd. Fyzikové se ve svých principech nezbaví „působení na dálku“: ani odpudivé (nebo přitažlivé) síly. Nedá se nic dělat: musíme všechny pohyby,

všechny „jevy“, všechny „zákony“ pojímat jen jako symptomy niterného dění a nakonec využít analogii s člověkem až do konce. U zvířete je možné odvodit všechny jeho pudy z vůle k moci: a právě tak všechny funkce organického života z tohoto jednoho zdroje.

36[34] *WM* 618 *KSA 11*, 564 n.

Zdá se, že z výkladů světa, o které se dosud lidstvo pokusilo, dnes stojí vítězně v popředí výklad mechanistický: viditelně má na své straně dobré svědomí; a žádná věda nevěří ve svůj pokrok a úspěch, ledaže je dosažen za pomoci mechanistických procedur. Každý tyhle procedury zná: „rozum“ a „účely“ se pokud možno vynechají ze hry, poukáže se na to, že při dostatečně dlouhém trvání může všechno vzniknout ze všeho, nikdo neskrývá škodolibé pousmání, když se zase jednou „zdánlivá záměrnost v osudu“ nějaké rostliny či žloutku odvodí z tlaku a nárazu: zkrátka, z celého srdce se vzdává hold, je-li v tak vážné záležitosti dovolen žertovný výraz, principu největší možné hlouposti. Mezitím se právě u vybraných duchů, kteří se tohoto hnutí účastní, začíná objevovat tísnivá předtucha, že by ta teorie mohla mít díru, jež by se dříve či později mohla stát její dírou poslední: mám na mysli tu, kterou člověk hledá, když neví kudy kam. Tlak a náraz samotné nelze „vysvětlit“, actio in distans se nelze zbavit: – člověk ztratil samu víru v možnost vysvětlení a s kyselým výrazem připouští, že fyzikům bude už brzo vládnout nikoli vysvětlování, nýbrž popis, dynamický výklad světa s popíráním „prázdného prostoru“ a hrudek atomů: při tom je ovšem k dynamis třeba ještě vnitřní kvality – – –

36[35] *WM* 659 *KSA 11*, 565

Tělo jako vodítko. –

Pokud „duše“ byla přitažlivou a tajuplnou myšlenkou, kterou filosofové právem jen neradi opouštěli – pak to, zač se ji od nynějška učí vyměnit, je možná ještě přitažlivější a tajuplnější. Lidské tělo, v němž ožívá a ztělesňuje se celá nejvzdálenější i nejbližší minulost veškerého organického dění, skrze něž, přes něž a nad

něž jako by plynul nesmírný neslyšitelný proud: tělo je podivuhodnější myšlenka než ona stará „duše“.

36[36] *WM* 659 *KSA 11*, 565 n.

Po všechny časy se lépe věřilo v tělo jako v naše nejjistější bytí, zkráceně ego, než v ducha (nebo „duši“ nebo „subjekt“, jak dnes školní jazyk říká místo duše). Nikdy nikoho nenapadlo chápat svůj žaludek jako cizí, třeba božský žaludek: avšak své myšlenky pojímat jako „vnuknuté“, svá hodnocení jako „vdechnutá bohem“, své instinkty jako činnost démonů: o tomto sklonu a vkusu člověka existují svědectví ze všech věků lidstva. Ještě dnes lze zejména mezi umělci zhusta najít jakési podivení a uctivý odklad rozhodnutí, když se jim předloží otázka, díky čemu se jim podařilo nejlepší dílo a z jakého světa jim přišla tvůrčí myšlenka: je v nich, když se takto ptají, cosi jako nevinnost a dětský stud, stěží se odváží říci „to mám ze sebe, to moje ruka ty kostky vrhla“. – Na druhé straně ani filosofové a vyznavači náboženství, kteří měli ve své logice a zbožnosti nanejvýš silný důvod brát svou tělesnost jako klam, a to jako překonaný a odbytý klam, nemohli jinak než uznat hloupou skutečnost, že tělo nezmizelo: nejzvláštnější svědectví o tom lze najít zčásti u Pavla, zčásti ve filosofii védánty.

Ale co nakonec znamená *síla víry*! Stále ještě by to mohla být velmi hloupá víra! – Tady je třeba přemýšlet: –

A konečně, je-li víra v tělo jen důsledek nějakého závěru: dejme tomu, že by to byl, jak tvrdí idealisté, závěr nesprávný: není to otazník nad důvěryhodností ducha samého, že je tak příčinou nesprávných závěrů? Dejme tomu, že mnohost a prostor a čas a pohyb (a co všechno mohou být předpoklady víry v tělesnost) jsou omyly: jakou nedůvěru vůči duchu vyvolá to, co nás přimělo k takovým předpokladům! Ale dost již, víra v tělo je prozatím stále ještě silnější vírou než víra v ducha; a kdo ji chce podkopat, podkopává právě tím nejdůkladněji i víru v autoritu ducha.

36[48] *WM* 129 *KSA 11*, 570

Nepřátelství vůči všemu literátskému a vší lidové osvětě, obzvláště vůči všemu, co zženštile kazí, zženštile pokřivuje – neboť *duchovní osvěta* je neomylný prostředek, jak lidi znejistit, oslabit jejich vůli, vyvolat v nich potřebu opřít se a připojit, zkrátka rozvinout v člověku *stádní zvíře*: proto také doposud všichni velcí umělci vlády (Konfucius v Číně, imperium romanum, Napoleon, papež, v dobách, kdy měli moc, a nejen vůli k moci), když vládnoucí instinkty dosud *kulminovaly*, vždy využili také duchovní osvětu; přinejmenším ji nechávali *působit* (jako papežové renesance). Sebeklam davu v tomto bodě, např. ve všech demokraciích, je nanejvýš cenný: o umenšení a ovladatelnost člověka se usiluje jako o „pokrok"!

36[49] *WM* 91 *KSA 11*, 571

O německém pesimismu. —

Setmělost, pesimistické zbarvení, přichází nutně vzápětí po osvícenství. Tak byl už kolem roku 1770 zaznamenán úbytek radosti; ženy se domnívaly, oním ženským instinktem, který se vždy staví na stranu ctnosti, že na vině je nemorálnost. Do černého se trefil Galiani: cituje Voltairův verš. – Jestliže se nyní domnívám, že jsem teď v osvícenství Voltaira, a dokonce Galianiho – jenž byl čímsi mnohem hlubším –, o pár století předběhl: jak daleko jsem musel dospět v setmělosti! A je to také pravda: a to jsem se zavčas s určitým politováním začal mít na pozoru před německou a křesťanskou stísněností a nedůsledností Schopenhauerova, nebo dokonce Leopardiho pesimismu a vyhledával jsem nejprincipiálnější formy (– Asie –). Mezi pokračovatele pesimismu *nepočítám* Eduarda von Hartmann, to už spíš mezi „příjemné literatury" – – – atd. Abych však *tento* extrémní pesimismus snesl (jak se tu a tam ozývá z mého „Zrození tragédie") a žil sám „bez boha a morálky", musel jsem si vynalézt nějaký protějšek. Možná vím sám nejlépe, proč se směje jedině člověk: jedině on tak hluboce trpí, že si smích vynalézt *musel*. Nešťastné a melancholické zvíře je, jak se sluší, nejradostnější.

36[53] *WM* 108 KS *11*, 572

Němci ještě ničím *nejsou*, avšak něčím se *stávají*; takže ještě nemají kulturu – takže ještě žádnou kulturu mít *nemohou*! Toť moje věta: ať urazí toho, kdo se urazit musí: totiž ten, kdo má v lebce (nebo ve znaku) německé vlastenčení! – Nejsou ještě ničím: to znamená: jsou vším možným. Něčím se *stanou*: to znamená, že jednou přestanou být vším možným. To poslední je v podstatě jen přání, stěží také naděje; naštěstí přání, směrem k němuž se dá žít, věc vůle, práce, kázně, šlechtění, stejně jako věc nevůle, žádosti, nedostatku, nesnází, ba zahořklosti: zkrátka, my Němci po sobě *chceme* něco, co se od nás ještě nechtělo – chceme něco víc!

Že tomuto „německému, jež bude a ještě není“ – patří něco lepšího než dnešní německé „vzdělání“, že všichni, kdo „vznikají“, musí být rozlíceni, kdekoli v této oblasti narazí na spokojenost, kdekoli spatří neomalené „spočinutí“ nebo „podkuřování si“: to je moje druhá věta, na niž jsem také ještě nezměnil názor.

36[58] *WM* 959 *KSA 11*, 573

Pralesní vegetace „člověk“ se objeví pokaždé tam, kde byl boj o moc veden nejdéle. *Velcí* lidé.

[37. Červen – červenec 1885]

37[3] *WM* 990 *KSA 11*, 576

Zapomněl jsem říci, že takoví filosofové jsou radostní a že rádi sedávají v propasti dokonale jasného nebe: – potřebují ke snášení života jiné prostředky než jiní lidé, protože jinak trpí: (totiž právě tak hloubkou svého pohrdání lidmi jako svou láskou). – Nejvíce trpící zvíře na zemi si vynalezlo – *smích*.

37[7] *WM* 980 *KSA 11*, 580

Dejme tomu, že si filosofa představujeme jako velkého vychovatele, dost mocného na to, aby ze své osamělé výše vytáhl k sobě vzhůru dlouhý řetěz pokolení: pak mu také musíme přiznat strašné výsady velkého vychovatele. Vychovatel nikdy neříká, co si sám myslí, nýbrž pokaždé jen to, co si o věci myslí ve vztahu k prospěchu toho, koho vychovává. Tato jeho přetvářka nesmí být prohlédnuta; k jeho mistrovství patří, že věříme v jeho poctivost. Musí ovládat všechny prostředky šlechtění a zkáznění: některé povahy popožene vpřed jen bičem výsměchu, jiné, lenochy, nerozhodné, zbabělé, ješitné možná přehnanou chválou. Takový vychovatel je mimo dobro a zlo; avšak nikdo to nesmí vědět.

37[8] *WM* 957 *KSA 11*, 580–583

Blíží se, nevyhnutelně, váhavě, strašlivě jako osud, velká úloha a otázka: jak je třeba spravovat Zemi jako celek? A *k čemu* je třeba vést a šlechtit „člověka“ jako celek – a nikoli už jen národ nebo rasu?

Hlavním prostředkem, jímž se dá z člověka tvořit, co se zalíbí tvůrčí a hluboké vůli, jsou zákonodárné morálky: za předpokladu, že taková umělecká vůle nejvyššího řádu má v rukou moc a svou tvořivou vůli může prosazovat po dlouhá časová údobí, v podobě zákonodárství, náboženství a mravů. Takové lidi velké tvorby, velké lidi ve vlastním smyslu, jak mu já rozumím, budeme dnes a pravděpodobně ještě dlouho hledat marně: *chybějí* – až konečně, po mnohém zklamání, budeme muset začít chápat, proč chybějí a že jejich vzniku a vývoji dnes a na dlouho nestojí v cestě nic nepřátelštěji než to, co se dnes v Evropě nazývá jednoznačně „morálkou samou“: jako kdyby neexistovala ani nesměla existovat žádná jiná – ona výše pojmenovaná morálka stádních zvířat, která ze všech sil usiluje o všeobecné zelené štěstí pastvy na zemi, totiž o jistotu, bezpečí, pohodlí, lehkost života a doufá, že se nakonec, „když vše půjde, jak má“, obejde bez všech druhů pastýřů a beranů. Obě jejich nejčastěji kázané nauky se nazývají: „rovnost práv“ a „soucit se vším trpícím“ – a utrpení samo berou jako *něco*, co se prostě musí *odstranit*. Že takové „ideje“ mohou být stále ještě

moderní, dává špatný pojem o – – – Kdo se však důkladně zamyslel nad tím, kde a jak rostlina člověk vzrostla dosud nejsilněji, musel dospět k závěru, že se tak stalo za *opačných* podmínek: že k tomu musí vzrůst do obřích rozměrů nebezpečnost jeho situace, že se jeho vynalézavost a schopnost přetvářky musí prosadit pod dlouhým tlakem a nátlakem, že se jeho životní vůle musí vystupňovat až k bezpodmínečné vůli k moci a k nadřazenosti a že k *vyvýšení* typu *člověk* jsou nutné nebezpečí, tvrdost, násilnost, nebezpečí na ulici i v srdci, nerovnost práv, skrytost, stoicismus, umění pokoušet a infámnost všeho druhu, zkrátka protiklad všech stádních žádoucností. Morálka s tak opačnými úmysly, která chce člověka vypěstovat do výšky místo k pohodlí a průměru, morálka se záměrem vyšlechtit vládnoucí kastu – budoucí *pány Země* – se musí, aby ji bylo vůbec možno učit, zavádět v napojení na existující mravní zákon, pomocí jeho slov a s jeho zdáním; že je k tomu však třeba vynalézt spoustu přechodných a klamavých prostředků a že se především musí, ježto délka lidského života neznamená vzhledem k provedení tak dlouhodobých úkolů a záměrů takřka nic, teprve vypěstovat *nový druh*, ve kterém právě takové vůli, takovému instinktu bude zaručeno trvání po mnoho pokolení: nový panský druh a kasta – to je pochopitelné právě tak dobře jako dlouhé a ne snadno vyslovitelné pokračování této myšlenky. Připravovat *obrácení hodnot* pro určitý silný druh lidí nejvyšší duchovnosti a síly vůle a za tímto účelem v nich pozvolna a opatrně rozpoutávat množství instinktů držených na uzdě a pomlouvaných: kdo o tom přemýšlí, patří k nám, svobodným duchům – ovšemže k novějšímu druhu „svobodných duchů“ než k těm dosavadním: neboť ti si přáli přibližně pravý opak. Sem, jak se mi zdá, patří především evropští pesimisté, básníci a myslitelé pobouřeného idealismu, nakolik je jejich nespokojenost s celým bytím přinejmenším *logicky* nutí i k nespokojenosti se současným člověkem; stejně tak jistí nenasytně ctižádostiví umělci, kteří bez pochybností a bez podmínek bojují za zvláštní práva vyšších lidí a proti „stádnímu zvířeti“ a svůdnými prostředky umění uspávají u vybranějších duchů veškeré stádní instinkty a stádní opatrnost; a konečně do třetice oni kritikové a historici, kteří odvážně *pokračují* ve šťastně započatém objevování starého světa – je to dílo *nového* Kolumba, německého ducha – neboť stále ještě stojíme v počátcích

tohoto dobývání. Ve starém světě totiž panovala vskutku jiná, panštější morálka než dnes; a antický člověk byl – v moci výchovného kouzla své morálky – člověkem silnějším a hlubším než člověk dneška: byl dosud jediným „vydařeným člověkem“. A svůdná moc, kterou starověk působí na vydařené, tj. na silné a podnikavé duše, je ještě i dnes tím nejjemnějším a nejúčinnějším ze všech antidemokratických a antikřesťanských svodů: a byla jím už v době renesance.

37[11] *WM* 125 *KSA 11*, 586 n.

Socialismus – jakožto domyšlená *tyranie* těch nejmenších a nejhloupějších, povrchních, závistivců a tříčtvrtinových herců – je skutečně vyústěním moderních idejí a jejich latentního anarchismu: avšak ve vlahém povětří demokratické spokojenosti ochabuje schopnost dospět k úsudkům, nebo dokonce k *závěru*. Člověk následuje – ale už nevyvozuje důsledky. Proto je socialismus jako celek beznadějná zakyslá záležitost: a nic nepůsobí větší pobavení než pohled na rozpor mezi jedovatými a zoufalými výrazy v tvářích dnešních socialistů – o jak ubohých přiskřípnutých pocitech svědčí dokonce i jen jejich styl! – a neškodným jehněčím štěstím jejich nadějí a žádoucností. Přitom může na mnoha místech Evropy dojít z jejich strany k příležitostným útokům a přepadům: příštímu století bude tu a tam v těle důkladně „kručet“ a Pařížská komuna, jež má i v Německu své řečnické ochránce a přímluvčí (např. ve filosofickém pitvořilovi a bahenním mlokovi Eugenu Dühringovi v Berlíně), byla možná jen lehkou zažívací poruchou, měřeno tím, co přijde. Přesto bude vždy příliš mnoho vlastníků, než aby mohl socialismus znamenat něco víc než záchvat nemoci: a tito vlastníci jsou jako jeden muž jedné víry „člověk musí něco vlastnit, aby mohl něčím *být*“. Právě to je ten nejstarší a nejzdravější ze všech instinktů: já bych ještě dodal „člověk musí chtít mít víc, než má, aby se něčím víc *stal*“. Tak totiž zní nauka, kterou všemu, co žije, káže život sám: morálka vývoje. Mít a chtít mít víc, jedním slovem růst – toť život sám. V socialistické nauce se špatně skrývá „vůle k popření života“; musejí to být nevydaření lidé a rasy, kteří takovou nauku vymýšlejí. Věru, přál bych si, aby bylo několika velkými pokusy dokázáno, že v socialistické společnosti život

popírá sám sebe, odřezává sám sobě kořeny. Země je dost velká a člověk ještě dost nevyčerpaný na to, aby se mi nezdálo žádoucí takové praktické poučení a demonstratio ad absurdum, byť bylo získáno a zaplaceno nesmírným vynaložením lidských životů. Nicméně už jako neklidný krtek v podzemí společnosti valící se rovnou do hlouposti bude moci být socialismus čímsi prospěšným a spásným: oddaluje „mír na zemi" a celkové zdobromyslnění demokratického stádního zvířete, nutí Evropany uchovat si ducha, totiž zchytralost a opatrnost, nevzdat se úplně mužných a válečnických ctností a zachovat si zbytek ducha – jasnozřivosti, suchosti a chladu ducha – ochraňuje tak prozatím Evropu před hrozícím marasmem zženštilosti.

37[12] *WM* 820 *KSA 11*, 587 n.

V hlavní věci dávám umělcům víc za pravdu než všem dosavadním filosofům: umělci neztratili velkou stopu, po níž jde život, milovali věci „tohoto světa" – milovali své smysly. Usilovat o potlačení smyslů: to je podle mě nedorozumění nebo choroba či kúra, nejde-li o pouhou přetvářku nebo sebeklam. Přeji sám sobě a všem těm, kdo žijí bez úzkostí puritánského svědomí – kdo tak žít *smějí* –, stále rostoucí zduchovnění a zmnožení smyslů; ano chceme být smyslům vděčni za jejich jemnost, bohatství a sílu a nabídnout jim za to to nejlepší z ducha, co máme. Co je nám po kněžském a metafyzickém kaceřování smyslů! My toto kaceřování už nepotřebujeme: je znakem vydařenosti, když někdo jako Goethe s čím dál větší rozkoší a srdečností lpí na „věcech světa": – tak totiž udržuje velké pojetí člověka, že se člověk stává *zjasňovatelem bytí*, naučí-li se zjasňovat sám sebe. – Ale co to říkáš? namítnou mi. Nejsou mezi umělci právě dnes ti nejhorší pesimisté? Co si například myslíš o Richardu Wagnerovi? Není to pesimista? – Škrábu se za uchem: máte pravdu, na okamžik jsem na cosi zapomněl.

37[14] *WM* 464 *KSA 11*, 588 n.

Vyjmenoval jsem své neúmyslné pomocníky a připravovatele. Kde bych však mohl s jistou nadějí hledat přímo svůj druh filosofů, přinejmenším *svou potřebu nových filosofů*? Jedině tam,

kde vládne *vznešený* způsob myšlení, takový, který věří v otroctví a v mnoho stupňů závislosti jakožto v předpoklad každé vyšší kultury; kde panuje *tvůrčí* způsob myšlení, který neklade světu za cíl štěstí klidu, „sabatu sabatů“, a dokonce i mír ctí jako prostředek nových válek; způsob myšlení předepisující budoucnosti zákony, který kvůli budoucnosti zachází se sebou a vším přítomným tvrdě a tyransky; „nemorální“ způsob myšlení bez zábran, který chce pěstovat k velikosti stejnou měrou dobré i zlé vlastnosti člověka, protože věří ve svou sílu obojí postavit na pravé místo – totiž na místo, kde jedno bude potřebovat druhé. Ale kdo tedy dnes hledá filosofy a jaké má vyhlídky nalézt, co hledá? Není snad pravděpodobné, že i s tou nejlepší Diogenovou lucernou bude ve dne v noci běhat marně? Doba má *opačné* instinkty: především a ze všeho nejdřív si žádá pohodlí; hned poté se dožaduje veřejnosti a onoho velkého teatrálního randálu, velkého humbuku, který odpovídá jejímu jarmarečnímu vkusu; za třetí chce, aby se každý s nejhlubším poddanstvím plazil po břiše před největší ze všech lží – tato lež se zve „rovnost lidí“ –, a uctívá výlučně ctnosti, které *činí stejnými*, staví *na roveň*. Tím je však zaměřena zásadně proti vzniku filosofa, jak já mu rozumím, jakkoli může ve vší nevinnosti věřit, že ho podporuje. A vskutku, všichni dnes bědují nad tím, jak to *dříve* měli filosofové těžké, skřípnuti mezi upalování na hranici, špatné svědomí a domýšlivou moudrost církevních otců: pravda je však taková, že právě tím byly stále ještě dány *příznivější* podmínky k výchově mocné, obsáhlé, protřelé a troufale smělé duchovnosti než v podmínkách dnešního života. Dnes má pro svůj vznik příznivé podmínky jiný druh ducha, totiž duch demagogický, duch herecký, snad i bobří a mravenčí duch učenecký. Ale ještě hůře jsou na tom vyšší umělci: nehynou dnes snad téměř všichni na vnitřní nedisciplinovanost? Už je zvenčí netyranizují desky absolutních hodnot církve či dvora: tak se také už neučí vzdělávat svého „vnitřního tyrana“, svou *vůli*. A co platí o umělcích, platí ve vyšším a osudovějším smyslu o filosofech. Kde *jsou* dnes svobodní duchové? Ať mi dnes někdo ukáže nějakého svobodného ducha! – Nuže, nemluvme příliš nahlas! Samota je dnes plna tajemství a je více samotou než kdy jindy. – – Věru, naučil jsem se mezitím, že svobodný duch musí být poustevník.

[38. Červen – červenec 1885]

38[3] *WM* 483 *KSA 11*, 597 n.

– – – myšlením se ustavuje Já; ale dosud se spolu s prostým lidem věřilo, že v „já myslím“ tkví nějaká bezprostřední jistota, a toto „já“ že je daná *příčina* myšlení, podle jejíž analogie chápeme všechny ostatní příčinné vztahy. Ať už je dnes ta fikce jakkoli vžitá a nezbytná – *to samo* není ještě žádný důkaz, že není vybásněna: víra může být podmínkou života, a *přesto* být *nepravdivá*.

38[4] *WM* 535 *KSA 11*, 598

„Pravda“: neoznačuje v rámci mého způsobu myšlení nutně protiklad k omylu, nýbrž v nejzásadnějších případech pozici různých omylů vůči sobě navzájem: třeba, že jeden je starší, hlubší než jiný, možná dokonce nevymýtitelný, jelikož organická bytost našeho druhu by bez něho nemohla žít; zatímco jiné omyly nás takto netyranizují jako naše životní podmínky, naopak, poměřovány takovými „tyrany“, dají se odstranit a „vyvrátit“. Předpoklad, který je nevyvratitelný – proč by měl už jen proto být pravdivý? Tato věta možná pobouří logiky, kteří *svoje* meze stanoví jako meze věcí: avšak tomuto optimismu logiků jsem už dávno vyhlásil válku.

38[11] *WM* 985 *KSA 11*, 609 n.

Vyšší filosofický člověk, jenž má kolem sebe samotu, nikoli proto, že by chtěl být sám, nýbrž proto, že *jest* něčím, co nenachází sobě rovna: jakých nebezpečí a nových muk je ušetřen právě dnes, kdy je zapomenuta víra ve stupně relevance, a nikdo tudíž tuto samotu neumí ctít a nechápe ji! Kdysi se mudrc takovým odchodem do ústraní stal ve svědomí davu takřka svatým – dnes se poustevník shledává obklopen mračnem ponurých pochyb a podezření. A ne snad jen ze strany závistivců a ubožáků: musí cítit zneuznání, zanedbání a povrchnost ještě i z každé zakoušené blahovůle, zná potměšilost omezeného soucitu, který se cítí dobře a svatě, když ho chce třeba pohodlnějšími poměry, spořádanější, spolehlivější

společností „zachránit“ před ním samým; ba bude muset dokonce obdivovat nevědomý ničivý pud, s nímž všichni průměrní duchem působí proti němu, a to v nejlepší víře, že na to mají právo! Pro lidi v takto nesrozumitelném osamění je nutné, aby se zdatně a srdnatě zahalili i do pláště vnější, prostorové samoty: patří to k jejich chytrosti. Dokonce i lest a přestrojení budou dnes zapotřebí, aby takový člověk sám sebe uchoval, aby sám sebe udržel *ve výši*, vprostřed nebezpečných peřejí doby, které ho stahují do hloubi. Každý pokus vydržet *v* současnosti, *se* současností, každé přiblížení k lidem a cílům dneška si musí odpykat jako opravdový hřích: a bude asi žasnout nad skrytou moudrostí své povahy, která ho při všech takových pokusech nemocí a zlými nehodami hned zase přivolala zpět k sobě.

38[12] *WM* 1067 *KSA 11*, 610 n.

A víte také, čím mi je „svět“? Mám vám ho ukázat ve svém zrcadle? Tento svět: obrovitost síly, bez počátku, bez konce, pevná, železná veličina síly, která se nezvětšuje ani nezmenšuje, která se nespotřebovává, nýbrž jen proměňuje, jako celek nezměnitelně velká, hospodářství bez výdajů a ztrát, ale právě tak bez přírůstků, bez příjmů, obklopená „ničím“ jako svou hranicí, nic rozplývavého, vyplýtvaného, nic nekonečně rozlehlého, nýbrž jako určitá síla vložená do určitého prostoru, a to nikoli prostoru, který by byl někde „prázdný“, naopak jako síla všudypřítomná, jako hra sil a vln síly zároveň Jedno a „mnohé“, zde se kupí a zároveň jinde ubývá, moře v sobě proudících a bouřících sil, věčně se proměňující, věčně se vracející nesmírnými roky návratu, odlivem a přílivem svých podob, deroucí se z tvarů nejprostších v nejsložitější, z nejtišších, nejstrnulejších v nejžhavější, nejdivočejší, nejrozpornější a vracející se pak zase z plnosti k jednoduchosti, ze hry protiv zpět k radosti a souzvuku, přitakávající sobě samému ještě i v této totožnosti svých drah a roků, žehnající sobě samému jako tomu, co se musí věčně navracet, jako dění, jež nezná nasycení, omrzení ani únavu − : tento můj *dionýský* svět věčného tvoření a ničení sebe sama, tento tajemný svět dvojí rozkoše, toto mé ‚mimo dobro a zlo‘, bez cíle, není-li cílem štěstí kruhu, bez vůle, nemá-li kruh dobrou vůli k sobě − chcete *jméno* pro tento svět? *Rozluštění* všech jeho

záhad? *světlo* i pro vás, vy nejskrytější, nejsilnější, nejneohroženější, nejpůlnočnější? − *Tento svět je vůle k moci − a nic jiného!* A také vy sami jste tato vůle k moci − a nic jiného!

38[13] *WM* 972 *KSA 11*, 611–613

Když jsem byl mladší, trápilo mě, co je vlastně filosof: zdálo se mi totiž, že na slavných filosofech nalézám protikladné znaky. Nakonec mi svitlo, že jsou dva rozdílné druhy filosofů, za prvé ti, kteří mají uchovat nějaký velký souhrn hodnocení, tj. hodnot (logických anebo morálních) kdysi stanovených a vytvořených, potom však takoví, kteří jsou sami zákonodárci hodnot. Ti první se snaží existujícího nebo minulého světa zmocnit tak, že jej shrnují a zkracují pomocí znaků. Těmto badatelům přísluší, aby vše, co se dosud událo a bylo zhodnoceno, zpřehlednili, připravili k promyšlení, k snadnému uchopení, aby přemohli minulost, aby vše dlouhé, ba sám čas zkrátili, což je velký a skvělý úkol. Vlastní filosofové *jsou však ti, kteří poroučejí a stanovují zákony*, oni praví: tak to má být! oni teprve určují, kam má člověk jít a proč, disponujíce přitom přípravnou prací filosofických dělníků, oněch přemahačů minulosti. Tento druhý druh filosofů se vydaří vzácně: a opravdu je nebezpečí jejich situace nesmírné. Jak často si už záměrně zavázali oči, aby se nemuseli dívat na ten úzký okraj, který je dělí od propasti a zřícení: například Platón, když se přemluvil, že dobro, jak on ho chce, není dobro Platónovo, nýbrž dobro o sobě, věčný poklad, který jen nějaký člověk jménem Platón nalezl na cestě! V mnohem hrubších formách vládne táž vůle k slepotě u zakladatelů náboženství: jejich „musíš!“ rozhodně nesmí znít jejich uším jako „chci“; jen jakožto rozkaz nějakého boha se odváží plnit svou úlohu, jen jako „vnuknutí“ je jejich zákonodárství hodnot *snesitelnou* zátěží, pod kterou se jejich svědomí *nezlomí*. Jakmile dnes ony dva útěšné prostředky, Platónův a Mohamedův, padly a žádný myslitel už nemůže svému svědomí odlehčit hypotézou „boha“ nebo „věčných hodnot“, zvedá se nárok zákonodárce nových hodnot k nové a dosud nedosažené strašlivosti. Od nynějška budou vyvolenými ti, jimž svítá tušení této povinnosti podniknout pokus, zda nebudou chtít jí jakožto svému největšímu nebezpečí ještě „v pravou chvíli“ uklouznout nějakým úskokem: například

když si namluví, že úkol je již vyřešen nebo je neřešitelný nebo že pro taková břemena nemají ramena nebo že jsou již přetíženi jinými, bližšími úkoly, nebo že dokonce tato nová vzdálená povinnost je svod a pokušení odvádějící ode všech povinností, jakási nemoc, druh šílenství. Leckterému se vskutku podaří se jí vyhnout: celými dějinami prochází stopa takových uhybačů a jejich špatného svědomí. Většinou však takovým osudovým lidem nadešla ona spásná hodina, ona podzimní hodina zralosti, kdy museli, co ani „nechtěli“: – a čin, jehož se dřív nejvíce obávali, spadl jim zlehka a neúmyslně se stromu, jako skutek bez vlastního chtění, téměř jako dar. –

[39. Srpen – září 1885]

39[7] *WM* 959, 996 *KSA 11*, 621 n.

Výživa vlastnění rozmnožování rozkoš (jako narkóza práce (překonání výchylek)

Sublimní člověk má nejvyšší hodnotu, i když je velmi jemný a křehký, protože během mnoha pokolení se vypěstovalo a uchovalo pohromadě velké množství velice těžkých a vzácných věcí.

Pralesní zvěř *Římané*.

[40. Srpen – září 1885]

40[21] *WM* 492 *KSA 11*, 638 n.

Východiskem *tělo* a fyziologie: proč? – Získáme tak správnou představu o druhu jednoty našich subjektů, totiž jako regentů v čele společenství, nikoli jako „duší“ nebo „životních sil“, rovněž o závislosti těchto regentů na ovládaných a o podmínkách rozdílu stupňů a dělby práce umožňujících zároveň jednotlivce i celek. Rovněž o tom, že živé jednotky ustavičně vznikají a umírají a že k „subjektu“ nepatří věčnost; a také, že boj se vyjadřuje

i poslušností a poroučením a k životu patří plynulé určování hranic moci. Jistá *nevědomost*, ve které je regent udržován ohledně jednotlivých výkonů, ba dokonce i poruch společenství, patří k podmínkám, za nichž se může vládnout. Zkrátka naučíme se cenit si i nevědění, vidění v celku a zhruba, zjednodušování a falšování, perspektivnosti. Nejdůležitější však je: naučíme se chápat ovládajícího i poddané jako *téhož druhu*, všechny jakožto cítící, chtějící, myslící – a všude, kde v těle spatříme nebo uhádneme pohyb, učíme se usuzovat na příslušný subjektivní neviditelný život. Pohyb je symbolikou pro oko; poukazuje k tomu, že něco bylo cítěno, chtěno, myšleno. – Přímé dotazování subjektu na subjekt a veškeré sebezrcadlení ducha má svá nebezpečí v tom, že by pro jeho činnost mohlo být prospěšné a důležité, aby sám sebe interpretoval falešně. Proto se ptáme těla a odmítáme svědectví zostřených smyslů: chcete-li, sledujeme, zda by s námi nemohli vstoupit ve styk sami poddaní.

40[26] *WM* 783 *KSA 11*, 642 n.

Dva zdánlivě protikladné rysy, které charakterizují moderní Evropany: *individuálnost* a *vyžadování stejných práv*: konečně tomu rozumím. Individuum je totiž krajně zranitelná ješitnost: – ta vyžaduje, vědoma si toho, jak rychle trpí, aby mu byl každý jiný postaven na roveň, aby bylo jen inter pares. Tím se vyznačuje společenská rasa, ve které se vskutku talenty a síly od sebe nijak významně nevzdalují. Hrdost, která chce samotu a málo oceňovatelů, je tu zcela nesrozumitelná; vskutku „velké“ úspěchy existují jen díky masám, ba stěží se ještě chápe, že masový úspěch je pokaždé vlastně *malý* úspěch: protože pulchrum est paucorum hominum.[1] – Žádná z morálek neví o „odstupňování“ mezi lidmi; učitelé práva nic o svědomí obce. Individuální princip odmítá *opravdu velké* lidi a požaduje, mezi přibližně rovnými, co nejjemnější oko a co nejrychlejší rozpoznání nějakého talentu; a protože v takových pozdních a civilizovaných kulturách každý něco z talentů má, a může tedy očekávat, že dostane zpátky svůj díl cti,

[1] krása je jen pro nemnohé

proto se dnes rozmáhá vyzdvihování malých zásluh jako dosud nikdy: – propůjčuje to době vzhled *bezmezné slušnosti*. Její neslušnost spočívá v bezmezném vzteku *nikoli* vůči tyranům a pochlebovačům lidu, i v umění, nýbrž vůči *vznešeným* lidem, kteří chválou mnohých pohrdají. Požadavek rovných práv (např. smět vynášet soudy o všem a o každém) je *anti-aristokratický*. Právě tak je jí cizí zmizení individua, touha ponořit se do velkého typu, nechtít být osobou: v tom tkvěla odměna a horlivost mnoha vysokých lidí dřív (mezi nimi největších básníků); nebo „být městem" jako v Řecku; jezuitismus, pruský důstojnický sbor a úřednictvo; nebo být žák a pokračovatel velkých mistrů: k tomu jsou zapotřebí nespolečenské poměry a nedostatek *malé ješitnosti*

40[29] *WM* 502 *KSA 11*, 644

Co se týče paměti, je třeba ji začít chápat jinak: tady vězí nejsilnější svod k předpokladu „duše", jež bezčasově reprodukuje, rozpoznává atd. Avšak to, co jsme prožili, žije „v paměti" dál; že „přichází", za to nemohu, vůle je v tom nečinná, jako při příchodu každé myšlenky. Stane se něco, co si uvědomím: teď přichází něco podobného – kdo to přivolává, budí?

40[42] *WM* 490 *KSA 11*, 650

Možná není nutné předpokládat, že existuje *jeden subjekt*; možná je právě tak dovoleno předpokládat mnohost subjektů, jejichž souhra a souboj jsou základem našeho myšlení a vůbec našeho vědomí? Jakási *aristokracie* „buněk", které drží vládu? Samozřejmě aristokracie inter pares, kteří jsou uvyklí společně vládnout a umějí přikazovat?

Mé hypotézy:

subjekt jako mnohost

bolest jako intelektuální a závislá na soudu „toto je škodlivé": projikovaná

účinek vždy „nevědomý": zjištěná a představovaná „příčina" se promítá, co do času *následuje*.

rozkoš je druh bolesti.

jediná existující *síla* je téhož druhu jako síla vůle, přikazování druhým subjektům, které se tím mění.

neustálá pomíjivost a prchavost subjektu, „smrtelná duše“

počet jako perspektivní forma.

40[43] *WM* 278 *KSA 11*, 650 n.

Uvnitř stáda, každé obce, tedy inter pares, dává *přeceňování* pravdivosti dobrý smysl. Nenechat se klamat – a *tudíž*, jako osobní morálka, sám neklamat! Vzájemný závazek mezi rovnými! Směrem *ven* vyžaduje nebezpečí a opatrnost, aby byl člověk *před klamem ve střehu*: základní psychologickou podmínkou k tomu je být tak i *uvnitř*. Nedůvěra jako zdroj pravdivosti.

[41. Srpen – září 1885]

41[3] *WM* 942 *KSA 11*, 678

Existuje pouze šlechta původu, šlechta rodová. (Nemluvím zde o slůvku „von“ a Gothajském almanachu: vsuvka pro osly.) Kde je řeč o „aristokratech ducha“, tam většinou nechybějí důvody něco zatajovat; je to, jak známo, oblíbené slovo u ctižádostivých Židů. Duch sám totiž nešlechtí; naopak je nejprve třeba něčeho, co šlechtí ducha. – A čeho je k tomu třeba? Rodu.

41[4] *WM* 419 *KSA 11*, 678

Německá filosofie jako celek – Leibniz, Kant, Hegel, Schopenhauer, abychom jmenovali ty velké – je nejradikálnější druh romantiky a nostalgie, jaký dosud existoval: touha po tom, co kdy bylo nejlepší. Nikde už nejsme doma, nakonec žádáme zpět to, kde nějak doma být můžeme, protože jedině tam bychom doma být chtěli: a to je řecký svět! Ale právě tam byly všechny mosty strženy – *vyjma* duhových oblouků pojmů! A ty vedou všude, do všech domovů a „otčin“, jaké pro řecké duše existovaly! Jistě, je třeba být velmi jemný, velmi lehký, velmi tenký, aby člověk mohl

po takových mostech kráčet! Ale jaké štěstí spočívá už v této vůli k duchovnosti, takřka duchovosti! Jak daleko jsme tím od „tlaku a nárazu“, od mechanistické nemotornosti přírodních věd, od jarmarečního rámusu „moderních idejí“! Chce se nám *zpátky*, přes církevní otce k Řekům, ze Severu na Jih, od formulí k formám; ještě si užíváme závěr starověku, křesťanství, jako přístup k němu, jako řádný kus starého světa samého, jako blýskavou mozaiku antických pojmů a antických hodnotových soudů. Arabesky, kudrlinky, rokoko scholastických abstrakcí – pořád ještě lepší, totiž jemnější a tenčí než sedlácká a lůzovitá skutečnost evropského Severu, pořád ještě protest vyšší duchovnosti proti selské válce a vzpouře lůzy, které ovládly duchovní vkus na severu Evropy a které měly svého vůdce ve velkém „neduchovním člověku“, Lutherovi. – V tomto ohledu je německá filosofie kusem protireformace, dokonce ještě renesance, přinejmeším vůle k renesanci, vůle *pokračovat* v objevování starověku, ve vykopávkách antické filosofie, především filosofie předsókratiků –, toho nejdůkladněji zasypaného ze všech řeckých chrámů! Možná se bude o několik století později soudit, že veškeré německé filosofování má svou pravou důstojnost v tom, že je postupným znovudobýváním antické půdy a že každý nárok na „originalitu“ zní malicherně a směšně v porovnání s oním vyšším nárokem Němců, že pouto, jež se zdálo roztržené, znovu navázali, pouto s Řeky, s dosud nejskvěleji vydařeným typem „člověk“. Dnes se opět blížíme všem těm základním formám výkladu světa, které řecký duch vynalezl, v Anaximandrovi, Hérakleitovi, Parmenidovi, Empedoklovi, Démokritovi a Anaxagorovi – den ode dne jsme *řečtější*, nejprve, jak se sluší, v pojmech a hodnoceních, trochu jako grecizující přízraky: avšak časem doufejme i svým *tělem*! V tom tkví (a odevždy tkvěla) moje naděje pro německé!

41[6] *WM* 1051 *KSA 11*, 680 n.

K nejvyšším a nejvybranějším lidským radostem, v nichž bytí slaví své vlastní projasnění, dospějí, jak náleží, jen ti nejvzácnější a nejlépe vydaření: a také oni až tehdy, když jak oni sami, tak jejich předkové žili dlouhý přípravný život k tomuto cíli, a aniž o tom cíli třeba i věděli. Tehdy láskyplně přebývá v jednom člověku

pohromadě překypující bohatství nejrozmanitějších sil a zároveň hbitá moc „svobodného chtění“ a panujícího nařizování, duch se pak cítí dobře a doma ve smyslech, stejně jako se smysly cítí dobře a doma v duchu; a vše, co se odehrává v jednom, musí v druhých vyvolat jemnou a mimořádnou hru štěstí. A také obráceně! – pomysleme na toto obrácení nad Háfizem; dokonce i Goethe, byť jen oslabeným obrazem, nechává něco tušit o tomto procesu. Je pravděpodobné, že u tak dokonalých a vydařených lidí jsou nakonec i ty nejsmyslovější úkony zjasněny v opojné podobenství nejvyšší duchovnosti; pociťují na sobě *zbožštění těla* a jsou nejdále od asketické filosofie věty „bůh je duch“: vyjeví se přitom, že asketa je „nevydařený člověk“, který na sobě zve *dobrým* jen něco, a právě to soudící a odsuzující něco – nazývaje to „bohem“. Z výšin radosti, kdy člověk sám sebe zplna cítí jako zbožštělou formu a sebeospravedlnění přírody, až dolů k radosti zdravých sedláků a zdravých pololidských zvířat: tento celý dlouhý nesmírný žebřík světel a barev *štěstí* nazýval Řek, nikoli bez vděčného mrazení toho, kdo je zasvěcen do tajemství, nikoli bez velké opatrnosti a zbožné mlčenlivosti – jménem boha: Dionýsos. – Vždyť co *vědí* všichni novější lidé, děti křehké mnohonásobně choré zvláštní matky, o *rozsahu* řeckého štěstí, co by o něm mohli vědět! Kde by vzali dokonce otroci „moderních idejí“ právo k dionýským slavnostem!

41[7] *WM* 1051 *KSA 11*, 681 n.

Když „vzkvétalo“ řecké tělo i řecká duše, a to nikoli ve stavech chorobné přepjatosti a šílení, vznikl onen tajuplný symbol nejvyššího dosud na Zemi dosaženého přitakání světu a zjasnění bytí. Zde je dáno *měřítko*, podle něhož je vše, co od té doby vyrostlo, shledáno jako příliš krátké, příliš chudé, příliš těsné: stačí vyslovit jen slovo „Dionýsos“ před nejlepšími novějšími jmény a věcmi, třeba před Goethem nebo před Beethovenem nebo před Shakespearem nebo před Raffaelem: a najednou cítíme, že naše nejlepší věci a okamžiky jsou *souzeny*. Dionýsos je *soudce*! – Rozumíte mi? – Není pochyb, že Řekové se snažili svá poslední tajemství „o osudu duše“ a vše, co věděli o výchově a očistě, především o neochvějném odstupňování a nerovnosti hodnot mezi člověkem

a člověkem, vyložit ze svých dionýských zkušeností: právě tady je velká hloubka, velké mlčení všeho řeckého – *Řeky neznáme*, dokud zde zůstává zasypán skrytý podzemní přístup. Dotěrné oči učenců nikdy neuvidí nic z *těchto* věcí, ať už se zde ve službách oněch vykopávek ještě vynaloží kolik chce učenosti; dokonce ušlechtilá horlivost takových přátel starověku jako Goethe a Winckelmann má právě zde v sobě cosi nedovoleného, téměř neskromného. Čekat a připravovat se; vyčkávat, až vytrysknou nové prameny, o samotě se chystat na cizí tváře a hlasy; stále důkladněji si smývat z duše jarmareční prach a hluk této doby; vše křesťanské *překonávat* něčím nadkřesťanským a nejen to odvrhnout – neboť křesťanská nauka byla protipólem dionýské; objevovat v sobě opět *Jih* a rozestřít nad sebou jasné třpytivé *tajuplné* nebe Jihu; dobýt znovu jižanské zdraví a skrytou moc duše; krok za krokem být obsáhlejší, nadnárodnější, evropštější, nadevropštější, orientálnější, nakonec *řečtější* – neboť řectví bylo prvním velkým propojením a syntézou všeho orientálního –: a právě tím *počátkem* evropské duše, objevením *našeho „nového světa“*: – když někdo žije pod takovými imperativy, kdo ví, co se mu jednoho dne přihodí? Možná právě – *nový den*!

41[11] *WM* 499 *KSA 11*, 687 n.

„Myslet“ v primitivním stavu (před-organicky) znamená *prosazovat formy*, jako u krystalu. – V *našem* myšlení je *podstatné* zařazování nového materiálu do starých schémat (= Prokrustovo lože), *zestejňování* nového.

41[14] *WM* 791 *KSA 11*, 688 n.

Dosud ještě neexistovala žádná německá kultura. Proti této větě není námitkou, že v Německu existovali velcí poustevníci – Goethe např.: oni totiž měli svou vlastní kulturu. Právě kolem nich však, jako kolem mocných vzdorovitých osaměle stojících skalisek se vždy rozkládal zbylý německý element *jako jejich protiklad*, totiž jako měkký močálovitý nejistý základ, do něhož každý vstup a krok ciziny „vtiskl“ dojem a vytvořil „formy“: „německé vzdělání“ byla věc bez charakteru, takřka bezmezná povolnost.

[42. Srpen – září 1885]

42[1] *WM* 977 *KSA 11*, 691 n.

Zrcadlo
Příležitost k sebezrcadlení pro Evropany.
Latentní anarchismus.
Způsoby a příčiny pomlouvání světa.
III Němci. Myšlenky o chovu a šlechtění.
Motivy logiky.
Rozpaky fyziků.
II Co jsou „svobodní duchové“?
Demagogové v umění.
Věčně-ženské.
Morálka v Evropě.
Pěstování *vůle*.
O stupních relevance.
Kristus a Dionýsos.
Historik.
I Filosofové budoucnosti.
Úbytek radosti.
O osamělosti.
Jih a Orient. Slovo pro hudebníky.
Výklad světa, nikoli vysvětlení světa.
(Literatura a herecká kultura.)
„Poslední Wagner“. –

V pravém smyslu *královské* povolání filosofa (dle výrazu Anglosasa Alkuina): prava corrigere et recta corroborare et sancta sublimare.[1]
Pokus o kritiku moderní duše.

[1] opravovat, co je špatné, posilovat, co je správné, povyšovat, co je svaté

[44. Podzim 1885]

44[6] *WM* 228 *KSA 11*, 706 n.

Copak to je, tenhle boj křesťana „proti přírodě“? Přece se nenecháme oklamat jeho slovy a výklady! Je to příroda proti něčemu, co je příroda. Bázeň u mnohých, hnus u některých, jistá duchovnost u dalších, láska k ideálu bez masa a žádosti, k „extraktu přírody“ u nejvyšších – ti chtějí svůj ideál napodobit. Samo sebou se rozumí, že pokoření namísto sebevědomí, úzkostná opatrnost před žádostmi, odtržení od obvyklých povinností (čímž se opět vytvoří pocit nadřazenosti), vzrušení neustálého boje o nesmírné věci, návyk na výlevy citů – že to vše se sloučí v jediný typ: v něm převažuje *podrážděnost* chřadnoucího těla, avšak nervozita a její podněty se interpretují jinak. *Vkus* povah tohoto typu vyhledává 1) zchytralost 2) květnatost 3) extrémní city. – Přirozené sklony se *přesto* uspokojí, ale jinou formou interpretace, např. jako „ospravedlnění před bohem“, „pocit spásy v milosti“ (– každý nevyhnutelný *pocit blaha* se interpretuje takto! –) pýcha, rozkoš atd. – Obecný problém: co se stane z člověka, který si vše přirozené pomluví a prakticky je neguje a nechá zakrnět? Křesťan se vskutku prokazuje jako *přehnaná* forma sebeovládání: aby zkrotil své žádosti, má zdá se zapotřebí je zničit nebo ukřižovat. –

Epikurejský druh křesťana a druh stoický – k prvnímu patří František Saleský, ke druhému Pascal

Vítězství Epikúrovo – ale právě tomuto druhu člověka se špatně rozumí a *musí* se mu špatně rozumět. Stoický druh (který má velmi zapotřebí bojovat, a *tudíž* hodnotu bojujícího nadsazuje –) bude „Epikúra“ vždy pomlouvat!

WM 1061 rukopis ztracen

Oba extrémní způsoby myšlení – mechanistický a platónský – splývají ve *věčném návratu*: oba jako ideály.

WM 256 rukopis ztracen

„Morálkou“ rozumím systém hodnocení, který se dotýká životních podmínek určité bytosti.